

1915. Izhaja dvakrat na mesec. 7. seš.

SVETOVNA VOJSKA

Avstrija • Rusija

VSEBINA: Dva dnevnik. —
Drobiž iz Gradiš. — Pisma in
pripovedovanja pogumnih vo-
jakov iz Kranjske. — Pisma slo-
venskih vojakov iz Štajerske.
— Slovenski vojaki iz Goriške.
— Slovenski Korošci. — Pri-
morski Slovenci.

Cena 60 vinarjev, četrletna
naročnina (6 sešitkov) 3 K.

Urejuje Ivan Podlesnik - Založila Katol. Bukvarna

Dva dnevnik.

I.

oddesetnik Ivan Stare, c. kr. pešpolka št. 27, 6. stotnija, rojen v Tatincu, občina Predoslje na Gorenjskem, l. 1885., je pisal dnevnik, iz katerega povzemamo sledeče zanimive stvari:

V ponedeljek 3. avgusta sem prišel od doma v Ljubljano. V sredo sem bil pri spovedi in sv. obhajilu. Od ponedeljka do četrtega smo bili nastanjeni v cukrarni. V četrtek smo dobili vsak po 120 patron, vsak po tri konzerve in vse druge stvari, ki so potrebne za vojsko. Potem so nas pa poslali k regimentu, ki je prišel iz Celovca, v vojašnico 27. pešpolka. V soboto smo imeli sv. mašo ter smo prisegli na zastavo, ki je bila ovita vsa z zelenjem. Prejeli smo tudi sv. odvezo in slišali spodbuden nagovor. Nato je dobil vsak v železni škatlici svoje natančno ime in drug popis. Od tega dne smo bili vsak dan na vežbališču, kjer smo vadili največ švarmlinije. Ker sem bil poveljnik švarma, sem imel precej skrbi, da je šlo vse gladko v zadovoljnost stotnika.

Dne 7. avgusta smo imeli spominsko slavnost na bitko pri Jajcu v Bosni. Pri tej priliki smo slišali krasen govor z ozirom na vojsko, ki nas je čakala.

V nedeljo nas je zopet mnogo pristopilo k mizi Gospodovi.

V ponedeljek so se prišli moja mati posloviti od mene v Ljubljano. Imel pa sem ta dan službo, zato nisva mogla biti veliko skupaj.

V torek, 11. avgusta, smo se odpeljali iz Ljubljane. Lepo je bilo slovo na ljubljanskem kolodvoru, kjer so nas dekleta obsule s cvetjem, gospe pa pogostile s pivom in nam darovale mnogo cigaret. To se je ponavljalo na vseh postajah. V Poljčanah na Štajerskem so nas pa dekleta obdarovale z lavorovimi vencami.

Povsod do Ogrskega se je ljudstvo ob železnici pristrčno poslavljalo od nas. Moški in otroci so mahali v pozdrav s klobuki, dekleta in žene z robci. Mnogo žen je jokalo...

V torek zvečer smo se pripeljali do ogrske meje, v sredo zjutraj sem se zbudil na ogrskih tleh. Ogrska zemlja je nepregledna ravnina; njive so posejane večinoma s turšico, vmes pa leže krasni, veliki vinogradi. Peljali smo se tudi mimo Blatnega jezera.

V Blitwinkelnu nas je čakala na postaji velikanska množica ljudi. Dekleta in žene so nam postregle z jedili. In zopet sem videl toliko žen jokati...

Cel dolgi vlak je bil okrašen z zelenjem, stroj se ni videl iz zelenja, vojaki pa polni cvetja. Na vseh nadaljnjih postajah do Budimpešte so nam dajali ljudje cigarete, pivo, kruh, sadje. Velika, velika ravnina je Ogrska, polja rode turšico in pšenico; drevja sem videl malo; tupatam se je dvigala akacija, ki jo imenujemo pri nas »Kristusov trn«. Ogrska dekleta so močne in brhke. V Kapelnovem smo se peljali zopet mimo jezera. Okrog se je paslo veliko živine, rac in prašičev. Voda na Ogrskem je pa slabejša nego pri nas. Tudi sadja je veliko manj nego pri nas. Slamo sem videl spravljeno na kupih na prostem; zemljo orjejo s stroji; s stroji mlatijo tudi kar na prostem.

Dne 12. avgusta zvečer smo se pripeljali v Budimpešto. Na kolodvoru so nas zopet prav pristrčno sprejeli. Ostali smo samo malo časa. Ko sem se drugo jutro prebudil, je ležala pred menoj zopet nepregledna ogrska planjava, iz katere zjutraj solnce vstane in na katero leže zvečer spat. Opoldne smo se pripeljali v Debrecin, ki je veliko in lepo mesto. V njega okolici pridelajo veliko tobaka.

Dne 14. avgusta smo se pripeljali v Karpate. Bilo je zelo mrzlo in videli smo kmete v kožuhih; na poljih je bila pa še rž za požeti.

Isti dan smo prišli v Galicijo.
Galicija!

Mraz kot v tem času pri nas; ljudstvo revno; oves in rž sta še zeleneli.

Zvečer 14. avgusta smo se pripeljali v Szambor, zjutraj, 15. avgusta, smo se pa prebudili v Stryju. Od tu se nismo več vozili.

Svet je lep; kamor oči vidijo, sama ravnina, samo polje.

Dne 15. avgusta ob 10. uri dopoldne smo prišli v Lakčane in tukaj smo začasno ostali.

Dne 17. avgusta sem bil na straži. Mraz je bilo.

18. avgusta smo imeli sv. mašo. Po sv. maši so nam sporočili o zmagah naše vojske v Srbiji.

Dne 21. avgusta — na petek, ko je bil solnčni mrk — smo dobili povelje, da moramo naprej. Korakali smo do 5. ure zvečer, zjutraj ob 5. uri pa zopet naprej do 4. ure popoldan.

Dne 22. avgusta popoldan smo zaslišali prvo grmenje topov. Hodili smo do 8. ure zvečer.

Dne 23. avgusta smo se podali na pot ob 4. uri zjutraj in hodili do poldne. Od 3. do 7. ure zvečer smo zopet hodili. Prišli smo v vas Česki pri Lvovu.

Prišli smo k dobrim ljudem. Zastonj so nam dali mleka in kruha.

Dne 24. avgusta ob polnoči je bil alarm; marširali smo do 8. ure zjutraj. Potem smo po enournem počitku hodili do poldne. Popoldne smo imeli počitek.

Svet povsod samo polje, ljudje pa močni in lepi.

Dne 25. avgusta opoldan smo šli naprej in hodili do 8. ure zvečer.

Dne 26. avgusta ob 4. uri zjutraj sem imel prvič v rokah sulico ruskega kozaka, ki je prišla med nas nevem kako.

Ob 11. uri dopoldne se je pa začel boj. —

Sovražnik je bil v premoči. Na celi črti se je streljalo iz topov, strojnih in navadnih pušk. Bil je strašen boj; premoč sovražnikova nas je prisilila, da smo se umaknili. Naša kompanija je štela 250 mož, ostalo nas je še 75. Tisto noč smo morali celo noč stražiti. Tri noči že nisem nič spal in jedel dva dni nič. Proti našemu regimentu je stalo v bojni črti 14 regimen-

tov Rusov. Ali je potem čudno, da smo podlegli?

Dne 27. avgusta smo šli od poldne do 4. ure popoldne nazaj. Vasi, mimo katerih smo šli, so bile požgane.

Dne 28. avgusta nam je prišla pomoč in zopet smo se bili cel dan. Ponoči sem bil na straži.

29. avgusta zopet cel dan bitka. Ponoči sem bil celo noč v švarmliniji.

Dne 30. avgusta zopet cel dan boj. Ta dan so posebno hudo letele krog nas granate. Popoldne sem šel zopet v švarmlinijo in bil celo noč v boju.

Dne 31. avgusta smo šli naprej, ker so se Rusi umaknili. Tisto noč sem po dolgem času zopet enkrat spal.

1. septembra, zjutraj ob 3. uri smo šli naprej.

2. septembra še vedno naprej.

3. septembra popoldne smo prišli zopet v ogenj, potem smo pa celo noč marširali nazaj, ker je bil Rus zopet v premoči.

5. septembra smo dobili sporočilo, da je sovražnik premagán na neki drugi črti in da ga bodemo tudi mi nazaj podili.

6. september je bil zelo mrzel dan. Marširali smo zopet naprej.

Tako tudi 7. septembra.

8. septembra sem bil na straži v zakopih. Ta dan je bil zopet hud boj, ki je pa za Ruse slabo izpadel, ker so izgubili 12 topov in so se morali umakniti. Jaz sem bil v rezervni švarmliniji, ponoči pa celo noč na straži.

Tudi 9. septembra smo se bili cel dan. Bili smo zelo lačni te dni. Ta dan je izgubil Rus 40 topov. Boj je trajal celo noč.

Dne 10. septembra zopet cel dan boj. Jaz sedaj nisem v bojni črti, ker je drugi bataljon 17. polka za strelno kritje in obenem za brigadno rezervo. Samo spanja ni, ker moramo ponoči topove stražiti.

Zvečer ta dan sem šel v bojno črto in kropil celo noč s svincem.

Drugi dan 11. septembra zjutraj, ko se je naredil dan, se je začel strahovit ogenj na celi črti. Tukaj je eno uro prej dan kot pri nas in eno uro prej noč. Boj je trajal cel dan in celo noč.

V boju ponoči je zadela krogla moj bajonet in mi ga skrivila. Dobil sem drugi dan bajonet od bosenskega regimenta št. 2., ki nosi številko 152.

12. septembra smo šli naprej in napravili zakopne jarke. V okolici Grodeka traja boj neprestano. Vsi mostovi so razdrti. Ta dan je celo noč deževalo.

13. septembra zopet naprej v najhujšem dežju. Napravili smo 60 km vedno naprej po blatu, ki nam je segalo ponekodi do kolen.

14. septembra zjutraj smo imeli dve uri počitek, potem smo šli pa zopet naprej. En mesec že nisem čevljev sezul, tri tedne že nisem tornistre dal z rame in tri tedne že nisem pod streho spal; šestkrat sem bil že po celo noč v zakopih.

15. septembra smo zopet cel dan marširali. Zvečer sem pa spal pod šotorom.

Naj zapišem še tole: Dne 26. avgusta so padli v boju od naše kompanije vsi častniki, ostala sta samo dva rezervna kadeta. Kuhinja je bila odpeljana v Lvov. Pet dni smo stradali. Potem pa smo dobili hrane dovolj. Mesa je bilo mnogo več nego prej. Neki nadporočnik nam je dejal: »Šit vojak je cel vojak, lačen vojak pa samo pol vojaka.«

Povsod, kjer hodimo, je žalostno pogledat. Kar oči vidijo, vse požgano. Polja vsa pohojena, sadje, kar ga je bilo po vaseh, vse posekano. Tako da ni drugega nego razvaline, kamor pogledaš. Uboغو ljudstvo!

17. septembra je bil razglašen preki sod za nas vojake in civilno ljudstvo. Jaz sem imel ta dan službo.

18. septembra cel dan marš.

19. septembra cel dan marš. Sedaj že zopet tri noči nisem spal. Dežuje neprenehoma in blata je toliko, da komaj naprej pridemo.

20. septembra cel dan marš. Še vedno dežuje. Komisa in menaže nismo nič dobili. Zvečer sem imel na nekem mostu stražo. Menaže nič, kruha nič in spanja nič.

Te dni smo šli zmerom naprej. 25. septembra smo šli mimo velikih petrolejskih vrelcev.

26. septembra zopet marš. Kruha že štiri dni nismo nič dobili. Plače dobivamo na vsakih deset dni 3 K 60 vin. Menaža — kadar je — je taka kot na manevrih. Posebno pogrešamo kruh, katerega včasih po tri do štiri dni nič ne dobimo.

27. in 28. septembra smo oba dni kopal strelske jarke. Dežuje neprenehoma.

29. in 30. septembra smo zmerom kopal med dežjem.

1. oktobra so nam bili napovedani novi boji z Rusi. Mraz je kakor pri nas pozimi.

3. oktobra zopet marš. Sam sem si napravil tri zimske srajce. Blago sem kupil v mestu Gorlici. Sedaj dobivamo včasih malo vina.

4. oktobra smo kopal zakopne jarke, potem pa zopet marš.

5. in 6. oktobra marš in dež.

Pozabil sem prej zapisati, da nam je bila 1. oktobra podeljena sv. odveza.

7. oktobra zopet marš. Marširamo do 60 km na dan. Kruha po več dni ne dobimo. Kavo brez sladkorja imamo vsak dan. Menaža pa obstoja iz mesa in vode. Vsak dan se jih veliko javi bolnim. Tudi jaz sem že zelo opešan. Domači ljudje bi me sedaj ne poznali. Bole me noge, hrbet, rame in celi život. Dežuje zmerom, blata je do kolen in ceste so vse razbite. Danes sneži s takim veseljem kakor pri nas doma o Božiču.

8. oktobra. Danes je osem let, kar sem kot rekrut v Ljubljano prišel k vojaku. Zvečer sem imel stražo in nisem spal celo nič.

Od 9. do 12. oktobra smo vse dni med dežjem in snegom marširali. Ker tren in kuhinja vsled slabih cest ne morejo za nami, nismo te dni dobili nič menaže in nič kruha. — Sedaj mora Rus teči, zato vsak dan marširamo za njim. Poročajo nam, da gre Rusom zdaj slabo. Meni gre pa zato slabo, ker nimam nič denarja. Ena škatla konserv, brez kruha, je pa malo na dan.

13. in 14. oktobra marš. Ta dan smo šli skozi Przemysl, ki je tako velik kot Ljubljana. Ves je v utrdbah.

15. oktobra zopet cel dan marš. Dež je danes ponehal. Zvečer sem bil celo noč v švarmliniji. Mraz je bil zelo hud.

16. oktobra smo streljali na Ruse.

Tako tudi 17. in 18. oktobra. Skušamo se, kateri bo bolj močan. 18. oktobra popoldne jih je zopet več padlo.

19. oktobra. Granate in šrapneli tako padajo, da sem večkrat ves z zemljo zakrit. Da mi ni dolgčas, mi brenče krog glave krogle.

20. oktobra. Naši edini prijatelji so krogle, šrapneli in granate. Spanja smo se pa že popolnoma odvadili. Čeprav smo že toliko dni v ognju, nas zebe kot v najhujši zimi. Vreme je sicer lepo, toda mrzle so noči. Naša kompanija, pomnožena z marškompanijo, je štela 160 mož, sedaj nas je še 100.

Od 21. do 23. oktobra nič spremembe. Naša kompanija šteje še 65 mož. Že več dni so naša edina hrana konserve. Ali kaj, ko jih ne smeš pogreti, ker v bojni črti ne sme nihče zakuriti; še cigarete ne smeš kaditi ponoči. Kruh dobimo enkrat na dva ali tri dni. Do deset mož nas včasih dobi eno štruco komisa.

25. oktobra. Sedaj smo v rezervni švarmliniji. Prej smo bili 300 do 400 metrov od sovražnika oddaljeni. Pri nas zboli vsak dan 5 do 10 mož za koleru. Tudi to je boljše, ker dobimo sedaj vsak dan menažo opoldne. Dobili smo pa tudi nove prijatelje — uši. Jaz se jih branim na vso moč. Zopet je začelo deževati. Krogel, šrapnelov in granat smo se pa že tako navadili kakor doma poleti muh.

26., 27. in 28. oktobra v rezervni švarmliniji.

29. oktobra so nas cepili proti koleri tako kot cepijo doma otrokom kože.

30. oktobra smo šli v koče, katere smo si naredili. Moja je prav fletna. Delal sem jo dva dni. Vsa je iz zemlje.

1. novembra. V koči s prijateljem. Zvečer naju je obšla taka žalost, da sva jokala, ko sva se spomnila na dom . . .

2. novembra sem imel cel dan službo.

3. novembra smo bili v kočah.

4. novembra cel dan marš do 1. ure ponoči. Šli smo tudi skozi mesto Dobromil, ki je lepo.

5. novembra smo dobili h kompaniji rekrute.

6. in 7. novembra smo oba dni marširali. 7. novembra smo šli skozi mesto Peren. Opoldne smo defilirali pred vojnim ministrom.

Tudi naslednja dva dni smo oba marširali. Dne 9. novembra opoldne se je peljal mimo nas naš vojni poveljnik nadvojvoda Friderik.

Dne 10. novembra smo bili v mestu Dukla, kjer sem imel službo. Celo noč smo bili v švarmliniji.

11. novembra sem šel k prostovoljni stotnji Ruse čakati, ki gredo za nami. Mi se namreč umikamo. Zvečer sem bil zopet v švarmliniji.

12. novembra cel dan v švarmliniji; dne 13. novembra pa cel dan marš. Spanja že tri noči nič. Mraz je zelo hud.

14. novembra cel dan v švarmliniji.

Naši strelski jarki so globoko izkopani. Iz smrekovih vej imamo napravljeno streho. Take jarke delati smo že navajeni. Dva ali pa pet dni smo že na enem kraju, potem gremo zopet drugam nove jarke delat. Včasih na dan po trikrat nove delamo. Naša kompanija je močna sedaj 150 mož, ker so zraven rekruti Italijani. Vsak dan mislim na dom, toda Bog ve, če bom še kdaj doma. Morda bom tukaj v Galiciji v kakšni gmajni ležal in nihče ne bo vedel, kje da sem pokopan. Namesto na mrtvaškem odru bom ležal dva ali tri dni na kakšni njivi. Kropile me bodo krogle, granate in šrapneli povrh. Zakopali me bodo brez gospoda, brez sorodnikov in sosedov. Brez zvonjenja, brez kropljenja, brez luči in brez molitve. Takšna je smrt v vojski.

16. novembra smo bili cel dan v strelskih jarkih, 17. novembra smo pa cel dan marširali. 18. novembra cel dan v strelskih jarkih. Zelo me zebe.

19. in 20. novembra smo bili oba dni v strelskih jarkih.

21. novembra smo imeli boj z Rusom. Snega je v zametih do pasu, mraz pa tako kot pri nas nikoli.

22. novembra v švarmliniji.

23. novembra v švarmliniji.

24. novembra v bojni črti v strelskih jarkih.

25., 26. in 27. novembra še zmerom tako.

28. novembra marš nazaj; delali smo nove jarke.

29. in 30. novembra kopali jarke.

1. decembra smo napravili 50 km marša. Spal že nisem štiri noči nič.

2. in 3. decembra oba dni marš.

4. in 5. decembra ponoči marš. Gremo na Ogrsko.

6. decembra počitek.

7. in 8. decembra marš.

9. decembra počitek.

10. decembra smo prišli v mesto Bartfa na Ogrskem.

11. decembra smo marširali. Sedaj smo zopet v Galiciji. Ponoči smo šli celo noč za sovražnikom.

12. decembra smo šli cel dan za sovražnikom. Popoldne smo zavzeli mesto Sandiec novi. Je tako veliko kakor Ljubljana. Veselje je bilo pa v tem mestu bolj veliko, kakor v Ljubljani takrat, ko smo se peljali v vojsko. Ljudje so od veselja jokali, ko smo v mesto prikorakali.

13. decembra dan in noč za Rusom.

14. decembra smo imeli prosto. Jaz sem bolan.

15. decembra. Peljem se nazaj čez Ogrsko.

18. decembra. Pripeljali so me na Dunaj.

19. decembra. Peljem se proti Ljubljani. Zvečer bom doma, ako Bog da.

12. januarja. Nazaj v Galicijo.

II.

Alojzij Vičič iz Zavečice pri Ilirski Bistrici je pisal v vojski dnevnik in popisal svoje doživljaje tako-le:

Dne 27. julija sem moral v Trst k vojaku, kjer sem bil do 13. avgusta. Iz Trsta sem šel v Rihenberk s kaznjenci. Iz Rihenberka v Ljubljano na c. kr. sodišče, potem pa zopet nazaj v Trst, kamor sem prišel dne 16. avgusta.

V nedeljo zvečer dne 23. avgusta smo se odpeljali iz Trsta v Ljubljano, kamor smo prišli drugi dan opoldne. Iz Ljubljane smo prišli zvečer krog 10. ure v Gradec. Od tam smo se odpeljali takoj naprej proti Dunaju, kamor smo prišli dne 25. avgusta krog 2. ure popoldne. Drugo jutro smo se peljali z Dunaja v Budimpešto in potem naprej po ogrski zemlji. Zmerom naprej, dokler nismo prišli dne 28. avgusta v Lvov.

Od Lvova smo se peljali še eno postajo, potem smo šli naprej peš. Prenočili smo na nekem polju. Zjutraj smo slišali grmenje topov in vsi smo pričakovali, da bomo poslani ta dan v ogenj. Prišla je ura boja, v katerem smo bili dve noči in en dan. Ker je bil pa sovražnik močnejši, smo se umaknili in hodili štiri dni nazaj.

Na praznik Marije, dne 8. septembra, smo imeli zopet boj. To je bil strašen dan. Krogle so žvižgale po zraku, kot izpu-

ščene čebele iz panja. Imeli smo srečo in zapodili sovražnika nazaj. Na naši strani je bilo precej izgub. Prepodili smo ga s tem, da smo napravili proti večeru bajonetni napad.

Drugi dan smo ostali cel dan na enem mestu. Proti večeru pa smo šli skozi gozd. Obsipal nas je sovražnik s krogli, toda prišli smo srečno skozi. Tisto noč, to je bilo od 9. na 10. septembra, smo celo noč kopali strelske jarke. Krog polnoči so začele grmeti puške in topovi, da je bilo groza. To je trajalo približno dve uri, potem pa prenehalo do 7. ure zjutraj. Tedaj je začelo vnovič grmeti, tako da je bilo groza poslušati. Šrapneli so padali okoli nas ravno tako kot toča po žitnem polju. Krog 11. ure dopoldne so sovražni topovi malo ponehali.

Mi smo ležali v strelskih jarkih. Lačni in žejni smo bili, ker ni bilo v toči krogel mogoče iti po vodo. Radi bi pili tako vodo kot je doma niti naša živina noče — samo če bi jo imeli.

To, kar tu pišem, je pisano v grozni uri krog poldneva dne 10. septembra.

Ko je poldan prešel, se je začel grozni boj iznova. Ob jasnem, lepem vremenu je bilo solnce zakrito od dima. Drevje se je pripogibalo in šumelo, kot da divja grozen vihar nad njim. Drevje se je lomilo pod krogli iz topov in zemlja se je tresla. Grozno je bilo vse to gledati in poslušati. Toča krogel je padala krog nas, vendar smo bili tako srečni, da ni nobenega ranilo. Z nočjo se je boj podel.

Mi smo bili vedno na enem mestu. Naprej nismo mogli, nazaj nismo hoteli. Le malo časa je trajal naš počitek. Proti jutru nas prebudi zopet grmenje topov. Jutranji dan, toda narava je bila videti nekam žalostna. Bilo je to v petek dne 11. septembra. Vnel se je tako hud boj, da tega ni mogoče popisati. V zemlji smo tičali, podobni divjim zverem. Krog poldne je ljubi Bog malo pomiril, odpočili in oddahnili smo se. Bil je lep jasen dan, toda narava se mi je videla žalostna. Okoli 2. ure popoldne je začelo zopet grmeti. Grmelo je do večera. Noč je šele boj ustavila. Pa ne za dolgo! Kmalu po večernih urah se je zopet začelo in temna noč je postala svetla kakor ob hudem bliskajočem se viharju. Ob 2. uri po polnoči je prišlo povelje, da

se moramo umakniti. To je bilo dne 12. septembra.

Nato smo marširali kar tri dni in tri noči ob eni »menaži« in dveh kavah. Spali smo tisto, kar je kdo ujel na potu. Vreme je bilo tako, da je bilo blata do kolen.

Dne 16. septembra smo prišli v mesto Čemis, kjer smo imeli en dan počitek.

Na dan 17. septembra smo zopet odmarširali še 16 kilometrov. Prenočili smo pri nekem grofu v kraju Mjekow. Imeli smo slamo in spali pod streho, kar je bilo za nas veliko.

V petek zjutraj dne 18. septembra smo marširali proti reki San. Vreme je bilo zelo slabo. Prišli smo v vas Petkow.

Dne 19. septembra smo prenočili v neki siromašni vasi. Hiše so bile tako slabe, da pri nas najslabši bajtarji nimajo takih.

Dne 20. septembra smo šli zopet naprej. Vreme je bilo boljše, toda blata pa toliko, da kaj takega še nisem videl svoj živ dan. Štiri dni že nismo dobili nič menaže. V neki vasi smo si nekaj skuhalih. Cel dan smo hodili od vasi do vasi in vse dni naprej. Dne 26. septembra smo se ustavili. Začeli smo kopati strelske jarke. Končali smo dne 30. septembra. Vreme je bilo cel čas mrzlo in mokro.

Dne 4. oktobra smo se začeli pomikati proti sovražniku. Dne 5. oktobra smo hodili cel dan in celo noč brez menaže do 5. ure zjutraj. Od tega dne naprej do 13. oktobra smo se vedno pomikali proti sovražniku, ki se je nam odmikal. Ta dan smo prišli zopet v boj.

Naš oddelek je šel na poizvedovanje za sovražnikom. Rusi so bili na drugi strani reke San. Tisto noč smo kopali celo noč strelske jarke. Rusi so celo noč na nas streljali. Mraz je bilo, da smo bili vsi trdi. Kuhati smo si morali sami, ker kuhinje niso mogle za nami vsled slabih cest, na katerih so se kolesa tako udiralna v blato, da vozovi niso mogli naprej.

Dne 15. oktobra smo šli skozi Przemysl. Onkraj mesta smo prišli v neko vas, ki je bila vsa razdejana. Tu smo dobili menažo in tudi celo noč smo lahko počivali. Zjutraj zgodaj smo odmarširali proti sovražniku. Cel dan se je čulo pokanje. Prišli smo do Nowo Miestice, kjer smo videli od Rusov podrti veliki most, kate-

rega so naši pionirji toliko popravili, da smo mogli čezenj. Srečavali smo tudi veliko ranjencev. Pogled nanje je bil zelo žalosten.

Dne 16. oktobra smo se utaborili v nekem gozdu, kjer smo taborili dva dni in dve noči.

Dne 18. oktobra smo morali iz gozda na polje, kjer smo celo noč kopali strelske jarke. Krogle so nam žvižgale krog ušes in ko se je zdanilo, so začeli peti topovi.

Dan je danes tako lep kot ga še ni bilo, odkar sem v Galiciji... To pišem zopet med godbo topov dne 19. oktobra. Nimamo drugega delati nego paziti, da ne pride sovražnik do naših topov. Ne vem, če bom prišel še kdaj zdrav od tu. Če bom — bodo te vrstice moj spomin na te strašne dni...

Ni več prišel... Dne 19. oktobra ga je zadel šrapnel v trebuh. Rani je podlegel v bolnišnici v Celovcu. Bil je priden, 27 let star mladenič, izvrsten sadjar in kmetovalec. Bodi mu lahka zemlja!

Drobiž iz Gradiš.

(Zbrana pisma gradiških mož in fantov vojakov. Zbral Anton Stražar.)

Prvo pismo.

Dragi starši!

Naznanjam Vam, da sem se dne 13. septembra pripeljal iz vojske v Solnograd v bolnišnico. Rusi so izvrtali v mojem telesu dve luknji, ki pa nista posebno nevarni. V par tednih, mislim, bodo zamašene... Potem pa ne vem, kam me bodo poslali. Če nazaj — bom pisal.

Sedaj mi kaj pišite, v vojsko nisem dobil nič pisem. Pozdravljeni!

Drugo pismo.

Solnograd, 27. septembra 1914.

Dragi starši!

Sporočam Vam, da sem dobil Vaše pismo, ki me je zelo razveselilo. Pišete mi, da ste zdravi. Vam bom pa še jaz nekaj več pisal. Samo površno Vam bom popisal nekatere stvari, ker če bi Vam hotel vse popisati, bi moral napisati cele bukve,

Mi trije: Glasov Janez iz Gradiša, jaz in moj svak Jožko, smo bili do 8. septembra skupaj. Rusi so na Mali Šmaren tako streljali na nas kot da bi nas z vodo škropili. Bil sem v prvi vrsti od 7. ure zjutraj do 3. ure popoldne.

Okoli poldne me pride prva krogla »povohat« in mi gre po prstu leve roke v žep. Tam mi je »ranila« denarnico in dve-kronski tolar. Pa tu ji ni bilo všeč, zato gre še nekoliko v bedro — tam je napravila »rost«.

Jaz se za to nisem dosti zmenil. Kar naprej! Samo malo srbelo me je.

»Halo, auf, naprej!«

Moji fantje so jo dobro ubirali za mano. Pa saj tudi nismo zastoj od 17. regimenta! Vsi smo bili enih misli: Naprej, dokler nas bodo nože nesle!

Okoli treh popoldne pa dobim zopet eno čez pas in skozi nogo. No, seveda, ob treh popoldne je že čas kaj »gorkega« dobiti... Tudi jaz sem ves čas Rusom »gorke« dajal, da jih je postalo več »mrzlih«.

Tako je bilo — na kratko povedano — z menoj v vojski. Kako se mi je naprej godilo, bom povedal, ko Vas obiščem. Zdrav bom kmalu. Nogo mi obvežejo vsak tretji dan. Ko me pozdravijo, me bodo dali k sanitejcem.

Bratoma Jaku in Martinu sem tudi pisal. Bog vé, če sta še živa? Tudi moja ženka in mati sta mi pisali.

Jaz sem zmeraj vesel, saj veselega človeka še Bog ljubi. Hvala Bogu, hudega mi ni! Jestni in piti imam dovolj. Ne boli me pa zdaj že nič. Mislim, da Vas bom mogel kmalu obiskati. Pozdravljeni!

* * *

Ti dve pismi je pisal **F r a n c C e r a r**, »Matetov« iz Gradiš.

Pri Matetu v Gradišu so dali največ sinov iz našega kraja v vojsko. Šli so vsi: Francelj, Martin, Jaka in Janez. Janez je najmlajši. Lansko spomlad je bil potrjen, zdaj je pa tudi v Galiciji.

Izmed teh štirih fantov je Francelj najstarejši. Letos je spolnil 29 let. Imajo pa ti fantje še enega starejšega brata Jožefa, ki je kaplan v Črnomlju. Francelj je že dve leti oženjen na Dolenjskem v Dubličah. Gradiški fantje so dolgo pogrešali

veselega tovariša, ki se je oženil na Dolenjsko.

Letos je moral v vojsko. Zelo je skrbelo njegovo mlado ženo in tudi mati je potočila mnogo solz za njim. Toda, kakor razvidite iz njegovih pisem, Francelj je ostal tudi v vojski in na bolniški postelji veseli Francelj, katerega je imel rad Bog in so ga imeli radi ljudje.

En teden potem ko je pisal domov staršem drugo pismo, je prišel sam v svoj rojstni kraj.

To je vedel povedati!

Vaščanov je prišla polna hiša, da so kaj zvedeli o svojcih v Galiciji. Strmé so gledali Gradišani dve ruski krogli, ki jih je prinesel za spomin. Tudi tolar mu je skrivila ena krogla, preluknjala denarnico in na dveh krajih kositerno čutarico. Prva krogla bi bila gotovo smrtonosna, da ga ni obvaroval dvekronski tolar... Včasih je majhna stvarca veliko vredna.

Dva dni je ostal doma, potem pa je šel k ženi na Dolenjsko. Veliko je povedal, med tem posebno zanimivo to-le:

Ob križu.

Kmalu ko smo prišli v Galicijo, smo nekega večera pomagali pobirati sanitejcem ranjence. Z nekim sanitejcem prideva do križa, ki je stal ob potu. Vse naokoli je bilo razbito in pohojeno. Le križ je stal nepoškodovan — pač, ena strešna deska je visela dol. Solnce je ravno zahajalo in s svojimi zadnjimi žarki obsevalo bojno polje in dva vojaka, ki sta ležala pod križem. Eden je bil mrtev. Drugi pa se je boril s smrtjo in zaupljivo gledal na podobo trpečega Odrešenika...

Le še besede: »O Jezus, Marija in sveti Jožef, stojte mi na strani!« je izgovoril — in smrtni boj je bil končan...

»Lepa je smrt na bojnem polju pod križem,« izpregovori moj tovariš.

»Lepa, lepa!« mu pritrdim jaz.

Ta prizor naju je tako pretresel v dnu srca, da sva imela oba rosne oči.

Judovski gostilničar.

Do smrti trudni smo primarširali v neko vas v Galiciji. Marš, dolg devet ur in samo dve uri odmora, to precej zdela človeka, zlasti v vročini in prahu.

Gremo v gostilno.

Star, kosmat jud je točil pivo — same pene in zelo »poceni« — 40 krajcarjev vrček. Njegov sin pa vino sprva po 80 krajcarjev, potem po goldinarji, nazadnje pa po tri krone.

Za nami pride kmalu naš stotnik, da si tudi on pogasi neznošno žejo. Ko vidi, kako brezvestno juda odirata vojake, pokliče mene in še enega tovariša. Nasadila sva bajonete, stotnik pa je potegnil samokres iz žepa. Nastavil ga je staremu oderuhu na prsi.

Če ne bo dajal vina njegovim vojakom po kroni liter, piva pa po 24 vinarjev — mu takoj požene kroglo v trdo oderuško srce.

Juda sta se ustrašila in ubogala.

Jud ljubi le denar. Ne gane ga tudi največja stiska kristjanov. Ako so kje kaj boljši, — niso iz ljubezni, ampak zato, ker upajo na »kšeft« in dobiček.

Tako sodbo — pravo sodbo — si je napravil Matetov Francelj o galiških judih.

* * *

Prvo pismo.

Zdaj, ko Vam pišem, sedim v globoki jami, kateri pravimo tukaj »dekunga«. Krog mene letajo žareče ptice, ki se jim pravi — granate; njih sestrice so pa — šrapneli. Ne bojim se jih zdaj nič več. Sem se jih že navadil, samo prvič sem jih bolj plašno gledal.

V boju še nisem bil, ker je naš bataljon v rezervi.

Do sem smo hodili ravno sedem dni. Štiri dni smo se vozili, tri dni pa marširali. Ker je namreč pro... (tukaj je bilo pisanje prečrtano).

Znanca dosedaj nisem nobenega videl, le Adamovca iz Piskernice sem enkrat srečal.

Najpristrčneje Vas pozdravljam!

Martin Pestator.

Drugo pismo.

Ljuba sestra! Ker vem, da si radovedna, kako se mi godi, Ti pišem nekaj vrstic. Dozdaj mi ni bilo posebno hudo, samo mrzlo je precej. V ognju dozdam naš bataljon še ni bil, ker se v jamah skrivamo, ponoči hodimo pa na patrolje.

V nekaterih krajih naši dobro Rusa »mažejo«. V naši bližini so na Vseh svetih razbili sedem topov. Kako drugače je bilo lani na Vseh svetih! Letos bi pa kmalu ne vedel, kdaj so bili.

Ljubi domači, zdaj sem daleč od Vas, se kar po solncu pozna: zjutraj je pri nas precej preje dan, popoldne pa že ob štirih noč.

Da bi Bog dal, da bi bila zmagala naša! Zdaj vem, zakaj molimo v litanijah: vojske, kuge, lakote, reši nas, o Gospod!

Tukaj jih precej zbolijo za kolero. Zdravniki svetujejo jesti čokolado. Kje naj jo dobim?

Vsak večer se mi sanja, da sem doma. Ne vem, kaj naj to pomeni...

Vse Vas srčno pozdravljam, posebno pa Tebe, ljuba sestra Francka!

Martin Pestator.

* * *

Komaj dober streljaj od Mateta je Glasova hiša. Iz te hiše sta dva fanta pri vojaki. Mlajši Martin je bil poklican ob mobilizaciji. Bil je namreč oproščen za toliko časa, da bi prišel starejši brat Jože domov. Mobilizacija ga je pa potegnila nazaj.

V Ljubljani je bil dva meseca, potem je pa odhitel za 17. regimentom — po lavorike.

Ako ga dolgo ne bo nazaj, ga bodo pogrešale njegove ljube čebelice, do katerih je imel toliko veselja. Letos je izpolnil 22 let. Dozdaj je poslal samo teh dvoje pisemc.

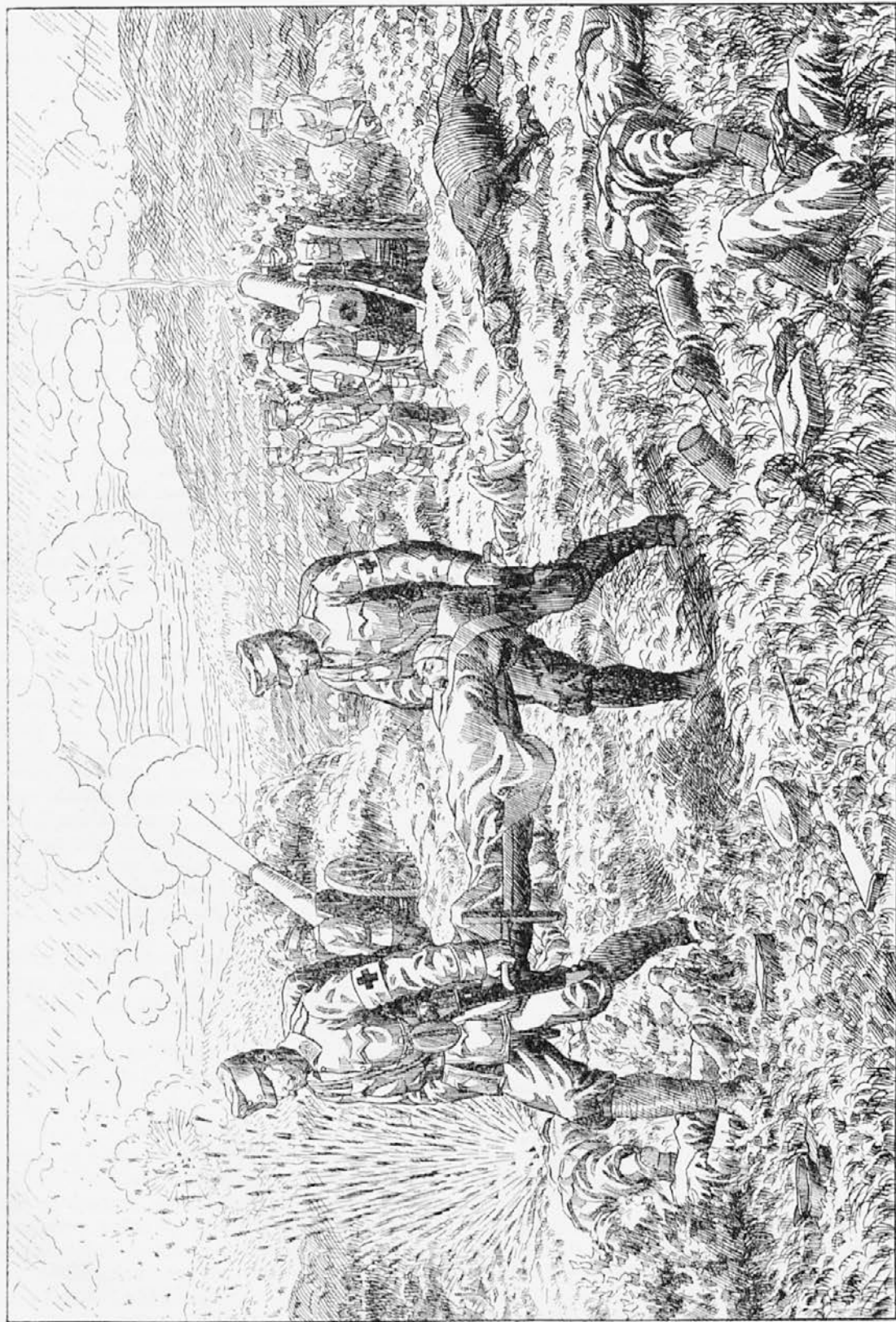
Prvo pismo.

Tihovo v nemški šleziji, 23. nov. 1914.

Srčen pozdrav! Razen karte od 3. oktobra in pisma nisem od Tebe ničesar prejel. Tudi od V...a nisem prejel nobenega pisanja. Tvoje pismo me je zelo razveselilo. Verjemi mi, da nimam nobenega veselja do službe med »ruskimi medvedarji«, zato se tudi ujeti ne damo!

Ne morem Ti popisati, kaj vse sem doživel v štirinajst dnevnem umikanju od Lublina. O tem Ti bo povedal kdaj pozneje več moj dnevnik, ki je že zelo obširen.

Največ smo se držali za reko Vislo. Sprva nas krogle niso dosegale, grozen pa

Naši vojniki sanitejci na bojnem polju.

je bil ogenj granat in šrapnelov. Prepričan sem popolnoma, da je božja volja, da sem še zdrav in živ; sicer se pa človek vsemu privadi...

Še strašnejše pa je bilo začetkom oktobra pri reki San. V kotu, kjer se izliva Sana v Vislo, so bili Rusi utaborjeni. Naši so pa čez Vislo strašno streljali. Vsled grozote so marsikomu lasje posiveli ta teden. Veliko čolnov so nam preluknjali in vozov razstrelili s krogli in šrapneli. Vreme je tudi slabo. Sedaj sem v zatišju pri dobrih ljudeh. Vsak dan čakamo, da pojdemo proti Varšavi in Iwangorodu.

Tudi kolera gleda skozi okno...

Z Bogom! Tvoj brat I. P., pionir.

* * *

To pismo mi je dal prijatelj, ki pa je prosil, da naj se za sedaj zamolči ime. Ako pride njegov brat domov, bo njegov dnevnik gotovo veliko povedal.

Zgodbice Kovačevega Miha.

Podborštom pri Lukovici je bil pred leti kovač Nace. Bil je priden delavec. Ko so mu pomrli starši, je dobil pridno ženico. Nace je odslej še bolj trdo tolkel po nakovalu, saj je tudi imel za koga tolči. Imel je dva otroka — Metko in Mihca — pa rad ju je imel. Večkrat sta se zvečer z ženo razgovarjala, kaj da bosta še prikupila, da bosta imela otroka več.

Toda Bog je imel drugačne sklepe. Po šestih letih zakona sta oba umrla, drug za drugim, in Metka in Mihec sta bila siroti. Reveža sta pričela zgodaj križev pot, toda zdrava otroka sta se kljub trdemu delu krepko razvijala. Metka je zdaj že postavno dekle, pridna in varčna; služi pri Grosavcu na Vidmu, pol ure proč od Lukovice. Iz Mihca pa je postal močan fant, ki je zelo bistre glave.

Letošnje poletje je moral v Galicijo. Veliko solz se je potočilo za odhajajočimi, tudi za Mihcem nekaj. Nekaj sestrih, nekaj pa... Toda vojak mora pustiti vse — tudi nevesto — in oditi v boj za domovino.

Kovačev Mihec je bil ranjen; ko je ozdravel, je prišel za nekaj časa domov in povedal nam je mnogo zanimivega. Med drugim tudi sledeče zgodbice.

Vojakov medaljon.

Pri tisti kompaniji kot je bil Miha, je služil tudi neki študent, malopriden in popolnoma brezveren fant. Če je kdaj katerega izmed tovarišev videl, da je molil, se je norčeval iz njega. Tako je delal že doma v vojašnici in tega tudi v vojski ni opustil. Tovariši so pravili Mihi, da ta človek ni hotel o veri in spovedi ničesar slišati, ko so odhajali v vojsko.

Bilo je v Galiciji. Neki dan meseca septembra so se naši ljuto bili z Rusi, ki se niso hoteli umakniti.

»Hurá!« zavpijejo naši in se zakade proti Rusom z nasajenimi bajoneti. To so bili grozni trenutki. Na mah so bili vsi krvavi. Bodala so se zasajala v prsi — smrt je imela bogato žetev.

Naši so zmagali in Rusi bežali.

Zvečer ob luninem svitu so naši pobirali ranjence. Miha pride do nekega grmovja; tu sliši bolešno stokanje umirajočega vojaka. Stopi bliže in v ranjencu spozna tistega vojaka tovariša, ki se je vedno norčeval iz vere in Boga. Bil je preboden skozi prsi. Par hipov ga gleda in smili se mu... Ker je človeška duša veliko vredna, pokliče Miha hitro vojnega kurata, ki je bil nekoliko proč in delil tolažbo svete vere umirajočim.

Smrtni strah in milost božja sta zmagala v tem človeku: umrl je v rokah vojnega kurata, pokrepčan z nebeškim kruhom. Vojnemu kuratu je izročil denarnico in medaljon, ki ga je imel na vratu. Na eni strani medaljona je bila podoba njegove matere, na drugi pa Marija z božjim Detetom.

Ta medaljon je nosil na vratu od smrti njegove matere. Obljubil je namreč svoji materi na smrtni postelji, da bo nosil ta medaljon vedno.

Pomagala mu je materina molitev in prošnje nebeške Kraljice. Materina molitev je močna!

Judova smrt.

Kmalu ko so prišli naši v Galicijo, je začel zahajati k stotniji, pri kateri je bil Miha, star jud. Vojaki ga niso posebno lepo gledali in kmalu so spoznali, da je vohun.

Igral je dvojno vlogo: vohunil je za naše in za Ruse. Kaj se hoče, »kšeft« je

»kšeft«; to ni judu dosti mar, ali je lep ali grd.

Nekega večera je ležala stotnija v nekem gradu. Vojaki so spali, na straži pa so stali štirje možje. Komaj pa so vojaki dobro zaspali, jih že pokliče straža.

K straži je prišel star gališki kmet in opozoril, da naj bomo pripravljene, ker bomo ujeli našega »ogleduha« in — Ruse.

Lov se je posrečil. Ujeli smo starega juda — našega ogleduha — in šestnajst Rusov, drugi so nam ušli. Pod judovim vodstvom so nas nameravali Rusi ponoči napasti. Zdaj je tudi naš stotnik spoznal tega prijaznega »ogleduha«, ki nas je mislil iz prijaznosti poslati v rusko ujetništvo ali pa na oni svet.

Pošteni gališki kmetič je povedal, da je prišel ob sedanji vojski ob vse, zato je iskal okrog, da bi dobil kje kaj hrane. Ni se pa malo ustrašil, ko je zagledal celo krdelo Rusov in med njimi tega juda, ki se je z ruskimi častniki živahno razgovarjal in jim kazal proti gradu. Kmetiču je bilo pri tem vse jasno; le z velikimi težavami se je priplazil do naših in jih rešil.

Jud je kmalu visel na jablani, kmetiču pa so dali vojaki jesti in stotnik tudi nekaj denarja. Potem je kmetič še pripovedoval, da je bil ta jud velik oderuh — krvoses celega tistega kraja.

Še ena judovska cvetka.

Ravno ta stotnija je prišla v Galiciji v neko vas, v kateri je bila gostilna in trgovina, last nekega juda, kot je to v Galiciji že navada. Za drag denar so dobili vojaki nekaj jesti. Papirnatega denarja se je pa jud branil.

Med vojaki je bil tudi eden, ki je razumel poljsko. Slišal je, kako sta se jud in njegov sin pogovarjala.

»Ti, Samuel, bankovcev pa ni treba jemati. Čemu? V par dneh bo tukaj vse polno Rusov, kdo nama bo potem kaj dal za ta papir?«

»Prav imaš, oče; tudj tisto surovo maslo sem jaz že vse prodal tem vojakom; mislim, da jih bo malo grizlo po trebuhu. Saj so nam ga Rusi dobro plačali.«

Oba sta se smejala, menda zadnjič na tej zemlji.

Dvema našima vojakoma so se začele delati kmalu težave po tem surovem maslu,

drugi ga še nismo jedli. Dobro, da smo imeli zdravnika blizu, ki je oba vojaka rešil gotove smrti. Med maslo je bila namšana mišica, kakor je dognal zdravnik.

Juda sta dobila zaslužen plačilo — pa ne v papirnatem denarju.

Pisma in pripovedovanja vojakov iz Kranjske.

I.

Draga sestra!

Ko ležim v jami, ki si jo skopljem, da si varujem svoje mlado življenje, mi hodijo po glavi misli vsake vrste. Gledam včasih sonce in zdi se mi, da razliva prav žalostno svoje žarke na nas. Prav kakor da hoče vzeti slovo od nas. Zvečer pa pride blede luna, podobna večni luči. In če so zvezde na nebu, se mi zdi, da mi vsaka izmed njih prinaša pozdrave od doma. Jaz pa jim naročam pozdrave domačim in prijateljem, do katerih ne morem. Koliko jih je bilo med nami, katerim je prinesla luna še pozdrave od doma, jutranje zarje in vzhajajočega solnca pa niso več videli. Kako žalostno je pogledati na njih grobove!

Ni očeta, ne matere; ne brata in ne sestre, ki bi ga spremili k zadnjemu počitku in okropili njegov grob s solzami... Prišel je čas, ko vsak svojemu dragemu ovenča grob in prižge na njem lučice ter zmoli za pokoj njegovi duši molitve. Tukaj pa venčajo grobove krogle in luč jim je granata, ki se razpoči ob grobu.

Ko vse to premišljuje, se zamislim, da za nekaj časa ne slišim niti krogel, ki brenče okrog kot čebele pred panjem.

Ves srečen pa sem, ko dobim kakšno pismo od doma. Čisto preroben sem takrat in zdi se mi, da je vse drugače na svetu, zato tako težko pričakujem pisem od doma.

Res smo reveži mi vojaki, ali to vse žrtvujemo za blažor naše zlate domovine, za katero se je in se še preliva potoke krvi. Če bi ti slišala glasove s smrtjo se borečih junakov na bojnem polju! Glasove pred umiranjem za dom in cesarja, kar vsi tako ljubijo.

Včasih več dni ni minute, da bi mogel zatisniti trudne oči, ker grmi neprestano krog nas. To grmenje zamori tudi glasove umirajočih, ki kličejo na pomoč.

Daj nam ljubi Bog kmalu učkati ljubi mir!

Pošiljam Ti pozdrave z bojnega polja in Ti naznamim, da sem dobil Tvojo karto. Jaz sem poslal Tebi že dve, ali si jih dobila? Ako Te je volja, pošlji mi nekoliko cigaret, tobaka in papirja, ker tukaj ne dobim teh stvari. Jaz Ti pošljem rad za vse denar, ker denarja je dosti in ga ne morem porabiti.

Sprejmi ljubeče pozdrave od brata Ivana!

* * *

To pismo je pisal 31. oktobra 1914 Ivan Drnovšek svoji sestri Francki v Toplice pri Zagorju ob Savi.

II.

Nikar mi ne zamerite, da Vam bom sporočil bolj stare dogodke. Prej namreč nisem mogel pisati, bolela me je roka.

V noči od 30. na 31. avgusta sem bil prvič v ognju. Rusi so našo kompanijo tako strašno obsipali s šrapneli, da se je kar zemlja tresla pod našimi nogami. Ta strahoviti ogenj je trajal celih 48 ur. Morali smo se umakniti, ker je bil sovražnik v premoči.

Od tega dne naša kompanija ni prišla sedem dni nič v boj, ker smo bili zadaj za rezervo. Dne 8. septembra, to je bilo na Mali Šmaren, pa smo se zopet srečali z Rusi in jih takoj pozdravili z močnim streljanjem. Prišla nam je na pomoč tudi naša artiljerija, ki je začela tako obsipavati sovražnika s šrapneli, da ga je čisto zmešala. Seveda je pri takem delu tudi naših precej padlo — ne pa toliko kot se pri vas pripoveduje. Nazadnje smo naskočili Ruse z bajoneti in jih zapodili v beg, čeprav so bili trikrat močnejši od nas. Tudi smo jih krog dva bataljona ulovili; koliko so jih pa ranjenih odnesli naši sanitejci v naš tabor, tega pa ne vem. Drugi dan smo padle Ruse pokopavali, gotovo več kot 200 smo jih zagreblji v zemljo.

Dne 10. septembra je bil zopet hud boj. Ker je bila naša kompanija že dva dni v ognju, je bilo moštvo zelo izmučeno. Vendar smo se junaško držali.

Zvečer krog 7. ure smo dobili povelje za naskok z bajoneti.

Hitro se pripravim, toda nesreča je hotela, da prižvižga kroglja in mi predere

kapo na glavi ter odnese precejšen del kože. Zmračilo se mi je v glavi in za naskok nisem bil sposoben. Hitel sem nazaj, da dobim zdravnika, ki naj bi me obvezal, ker sem krvavel.

Ko tako hitim čez gozd, zaslišim na desni, da kriči nekdo nad menoj: »Stoj!« Mislil sem, da je kakšna naša patrolja in zato sem obstal. Naenkrat pa skočita predme dva Rusa s puškami. — Če se podam, sem ruski ujetnik, če ne, je pa moja smrt. — Hitro se premislim in zabodem v hipu enega naravnost v srce. Drugi je hotel mene, toda jaz skočim na stran in udarim Rusa s puškinim kopitom po glavi, da se je zgrudil.

Vse to se je zgodilo tako hitro, da bi komaj pet naštel.

Bil sem prost nadležnih Rusov in prišel do našega zdravnika, ki me je obvezal. Zdaj se zdravim tu v bolnici...

* * *

Pisal našemu uredniku Pavel Dolenc, doma iz Gabrske gore št. 4 pri Poljanah nad Škofjo Loko. Pisano v rezervni bolnici v Meidlingu pri Dunaju.

III.

Dragi prijatelj!

Preden Ti nadalje pišem, Te prav lepo pozdravim! Tvojo karto sem dobil in se Ti zahvalim zanjo.

Toda kaj naj Ti pišem, ali o sebi? Je vse pri starem pri meni, drugo Ti bom pa raje povedal ustmeno, če pridem domov — upanja imam malo.

Ali naj Ti pišem o vojski? Saj Ti veš več nego jaz, ker izveš iz časopisov. Kar se pa tukaj zgodi, pa pisati ne smem. Samo par črtic lahko napravim...

Galicija je velika in skoraj samo polje in le malo gozdov in travnikov. Polje je obsejano s pšenico, krompirjem in peso; drugega ne dobiš veliko. Koruze, repe in takih reči ne dobiš. Krompirja je posebno veliko in skuhamo ga vsak dan, zato lačni nismo, dokler je krompir. Kadar bo krompirja zmanjkalo, bo pa bolj slaba.

Ljudstvo je revno, ker je odvisno od judov in bogatašev. Kar je gostiln in trgovin, imajo vse judje v rokah. Vsako stvar, kar je za kupiti ali za prodati, mora imeti jud v rokah. Pri tem dela kakor sam hoče.

Bil sem zadnjič v mestu in stopil v gostilno — judovsko seveda — kjer ni bilo dobiti drugega nego rum. Kakšen! Najslabeji, kar ga je na svetu. Vprašam, koliko stane. Star jud mi odgovori: pol litra 4 krone.

Obrnil sem se in šel. Odslej ne vprašam za nobeno stvar več.

Ne dobi se ne sira, ne klobas, ne vina in ne piva. Samo krompir.

Ljudje so oblečeni v zelo slabe cunje. V njih mrgoli živalic. Jaz sem doslej še brez njih — kar prav lahko pogrešam. Orodje imajo, mislim — še Adamovo, tako je nerodno. Hiše so iz slame, vmes pa cestno blato. Ceste in pota niso nič natusa, sama zemlja. Ko je dež, je blata ne do kolen, temveč več.

Taka je ta nesrečna Galicija, v kateri delamo pokoro in rešujemo domovino.

Prenočujemo kamor ravno pridemo: na prostem, na polju, na travniku, na cesti — tudi na pokopališču, kakor nanese. S smrtjo smo se takorekoč nekako pobotali, ker jo vidiš pri vsakem koraku. Tudi ni tako strašna, kakor bi človek mislil.

Prve dni, ko sem semkaj prišel, sem stal ob cesti ter premišljeval svojo usodo. Kar zaslišim od daleč lahko petje, vedno bliže in bliže je prihajalo:

Šumi, šumi, gojzd zeleni,
saj ne veš, kako je meni...

Po tej pesmi pa:

Roze je na vrtu plela...

Bili so fantje od 17. regimenta.

Takrat sem nazadnje slišal petje. Marsikdo je za vedno zaprl usta. Zdaj se ne sliši drugega kakor grmenje malih in velikih topov, prasketanje pušk in ropotanje voz.

Ko pa enkrat končamo, bo zopet zavenela pesem slovenska. Peli bomo, ko se povrnemo domov, ovenčani z lavorom, ako ne bomo tam gori, kamor so namenjeni vsi Adamovi otroci, ovenčani s palmami...

Povej moji ženi, da sem ravno sedaj dobil njeno pismo — — —

Na veselo svidenje, če Bog da!

* * *

Pisal svojemu prijatelju T o m a ž G r o m s stare Vrhnike.

IV.

Bilo je na bojnem polju nekega dne meseca oktobra.

Zgodaj zjutraj smo dobili povelje, da naj hitro skuhamo zajutrek in odrinemo potem proti sovražniku.

Ravno ko smo nastopali, me nagovori moj tovariš: »Ti, ali si se danes že priporočil Mariji?« Mislim sem si, kaj se ta človek drzne v tako resnem trenutku se norčevati. (Bil je namreč ta mož eden izmed tistih, ki so se ob vsaki priliki norčevali iz molitve, cerkve, duhovnikov in vsake pobožnosti. Tudi ni bil že več let pri sveti maši in ni prejemal sv. zakramentov.) Ker je bil njegov glas bolj prijazen, sem ga pogledal in mislil, kako naj mu odgovorim. Toda on me prehitil in mi reče:

»Jaz sem se Mariji priporočil v varstvo in ji obljubil, da ji postavim spominek, če se še kdaj vrnem domov, in nikdar ne bom pozabil nanjo.«

Ganjen sem bil in solze so mi stopile v oči. Vzdihnil sem: »O, Marija, kako veliko milost si mu izprosila!«

Torej vendar k Tebi, o Marija!

Odgovoril sem mu: »Veseli me, dragi prijatelj, da si se spomnil na Marijo; le Nji se priporočaj in Ona Te ne bo zapustila in Ti bo pomagala v največji nevarnosti!«

Pa še nekaj.

Ko smo bili v bojni črti in so krogle in šrapneli leteli okoli glave, da je bilo groza, je bilo čuti neprenehoma: O Marija, pomagaj nam! O Marija, varji nas!

Tu, ko smo gledali smrti v oči, si bila Ti Marija naša pomoč, naša varhinja in naše zadnje upanje.

Sklenil sem te vrstice napisati, da naj jih slovensko ljudstvo bere in pomnoži ljubezen in češčenje do preblažene Device Marije. Vpliva naj posebno na mlada srca, ker četudi kateremu posvetnost zadoži blaga čuvstva, da pozabi na Marijo, se pa v smrtni nevarnosti prav gotovo vzbudi ono, kar se je v mlada srca vsejalo.

(Napisal črnovojnik Mat. Cesar iz Radovice pri Metliki.)

V.

Kakor sem zvedel dosedaj, izgubila se je pretežna večina mojih dopisov, katere sem svoječasno poslal iz Galicije.

Včeraj je preteklo že pet tednov, kar so mi Rusi poslali vizitke, toda moja noga se še vedno trdovratno upira izvrševanju prvotnih funkcij. Razen palca so prsti še popolnoma negibčni, tako da na hojo ne morem misliti. Ko se zacelijo rane, skušal bom dobiti dopust in doma z masažo in elektriko spraviti moj krak v stari tir.

V tukajšnjem mestu je že par dni veliko razburjenje; stotine galiških židov so prišle z vikom in krikom, češ da prodirajo Rusi preko Karpatov na Ogrsko. Ker pa leži mesto v posredni bližini Karpatov — pod Visoko Tatro — zato se je tudi naših dobrih meščanov polastila velika panika. Nekaj družin — židovskih seveda — je že zapustilo mesto.

Po mojih mislih pa še ni taka sila, ker dosedaj še ni izpraznjena nobena bolnica. V nasprotnem slučaju nas bodo seveda pobasali v železniške vozove in nas spravili na kraj, kjer bodo naše kuharice nemoteno vršile svojo človekoljubno službo.

Vojske so se pa vrlo privadili kmetje v okolici Przemysla. Bil sem navzoč, ko je granata vžgala hišo takemu revežu. Človek bi mislil, da jo bo pobral in spravil kosti svojega rojstva na varno. Kaj šel! Z drogom je razmetaval pogorišče in pobiral železne lonce in drugo ropotijo, kar ogenj ni uničil. Poleg nje pa je stala žena s hčerko v družbi ene kravice in dveh koz. Prašički pa so klaverno končali v ognju. Med tem so pa neprestano padale granate.

V neki drugi vasi so streljale naše baterije na sovražnika, ki je krepko odgovarjal. Na srečo so leteli strelji previsoko in krepirali 200 korakov za vasjo. Skoro bi mislil, da ni vojske, temveč manever. Pred hišami so sedele ženske in lupile krompir, nasproti pa so ležali v jarku naši mrtveci, ki smo jih znosili skupaj.

Ne vem, ali imajo gališki kmetje tako močne živce, ali so pa že popolnoma brezčutni za vse . . . * * *

Pisal Ljubljčan, knjigovodja E. K o m a r iz bolnice v Kesmarku na Ogrskem dne 22. novembra 1914.

VI.

Alojzij Strniša od lovskega bataljona št. 7, doma iz Kokrice pri Kranju, je dobil v Galiciji strel v roko. Ko je pri-

šel domov na kratek dopust, je pripovedoval svoje doživljanje v vojski takole:

Nikdar v mojem življenju — tudi v vojski ne — mi ni bilo tako hudo v srcu, kot tisto avgustovo nedeljo, ko mi je prišel v vojašnico v Ljubljani povedat prijatelj, da leži moj oče doma na mrtvaškem odru in da ga bodo drugi dan pokopali. Prosil sem, da bi dobil vsaj za tisto popoldne dopust, da bi šel domov očeta pokropit. Toda, kako! Vsako uro smo pričakovali, da pride brzovav in da bomo morali odiniti v boj. Celo popoldne sem ležal v vojašnici na postelji in gledal v strop. Misli so mi bile zbegane, včasih pa je butnila jasnost na dan in takrat so me polile solze. Oče mrtev, doma samo mati in sestre, jaz pa pripravljen za v boj. Kako bodo ženske obdelavale zemljo, kako gospodarile? Kdo jih bo tolažil in jim pomagal v njih žalosti in skrbeh?

Dne 7. avgusta smo odrinili iz Ljubljane in se vozili čez Budimpešto in čez Karpatate v Galicijo. Dne 11. avgusta smo se ustavili v Zydaczowu pri Stryju, kjer smo ostali osem dni, potem pa odrinili naprej proti Lvovu. Bil sem pri gonjačih, ki so gonili vole, krasne živali. Eno noč, ravno ob polnoči, ko smo marširali proti Busku, kjer je bil boj in v njem posebno veliko Gorenjcev, pride poročilo, da se bližajo kozaki. Gonjači so popustili vole in umaknili smo se v Gliniany, kjer smo ostali čez noč. Bilo nas je sedem mož. Potem smo se pridružili bataljonu, ki je bil na umikanju pred rusko premočjo. Hodili smo na levo proti Lvovu, odtam čez Grodek, Sadowo, Przemysl. Štirinajst dni je trajala ta pot. V krajih, čez katere smo šli, so bili še civilni ljudje. Hrano smo enkrat dobili, enkrat ne, kakor je pač nanoslo. Od Przemysla smo šli na Jaslo in Tarnow. V Tarnowu smo ostali par dni. Od tam smo šli na Jaroslav. Iz Jaroslava smo se pomaknili proti Przemyslu, iz Przemysla pa v Nowomiasto, kamor smo prišli 13. oktobra.

Rusi so se pomikali iz Lvova in mi smo bili v boju z njimi. Razdalje med nami in Rusi je bilo 500 korakov. Dne 21. oktobra sem bil ranjen v roko. Več nisem mogel streljati, zato sem šel po zakopih do obvezovališča. Iz Nowomiasta sem se odpeljal v Tarnow—Krakov—Prago—Eger ob

nemški meji. Šest dni je trajala ta pot. V Egru sem bil v bolnišnici, od tam so me poslali v Königsberg, potem zopet nazaj v Eger. Ko sem bil zdrav, sem se odpeljal iz Egra čez Dunaj domov.

V par dneh grem zopet nazaj v Galicijo.

Doživel sem, kar jih je že mnogo tisoč pred menoj in jih bo še. Dež, mraz, lakota, boj, rano, življenje v bolnišnici, noči in dneve v zakopanih jarkih, smrt tovarišev in prijateljev; navadil sem se gledat vojskine grozote in veliko revščine. To vse mi bo zadostovalo za celo življenje. Če bi živel še sto let na tej zemlji, ne vem, če bi me samo za en dan zapustili spomini teh par mesecev.

Sedaj pa moram nazaj — morda za zmerom. Rečem, da prvič ni bilo niti v primeri tako hudo iti kot je sedaj. Ampak ... grem poplačat Rusu rane ...

En doživljaj izmed mnogih mi stopa zelo pogosto pred oči. Na našem umikanju sta se nam pridružila dva gališka kmeta, ki sta se delala zelo prijazna in nas spremljevala par dni, češ da gresta proč, ker nimata več domov. Bila sta brihtna fanta in privadili smo se jih. Vse okoli jima je bilo znano in zato sta se delala kot bi nam hotela kazati pot.

Enega večera ju pa dobimo, da sta rezala naše telefonske naprave ... Kratka sodba. Peljali smo ju vrh grička in ustrelili. Nič se nista izgovarjala, nič prosila, mirno sta šla v smrt, kot da sta že davno vedela, da bo enkrat tak njihju konec.

Ko sem ju tako gledal umreti, sem imel občutek, da nista delala hudobij za denar, temveč iz sovraštva do nas. Videl sem tudi več judov, ki smo jih obesili, ker so špionirali. Ti so se branili smrti z vsemi štirimi. Je razlika med judom-špionom in kmetom-špionom ...

VII.

Pošiljam Vam pozdrave z daljnega bojišča. Bojevati se je grozno; bojevati se pozimi je pa še hujše: marsikateremu zmrznejo noge, da bo vedno pomnil. A tudi Rusi, ki imajo korajžo le tam, kjer so v veliki premoči, ne bodo na nas pozabili. Neki ujetnik mi je pravil, da jim naše strojne puške prizadevajo velike izgube. Pri njegovi stotniji da je bilo nekoč v de-

setih minutah 40 mrtvih in ranjenih. A naša artiljerija! Nekje je krog velikega ognja sedelo 28 Rusov. Naša granata je tako »srečno« zadela, da so vsi tam obležali! Navadili smo se vojske, a mraza se bomo bolj težko. Daj Bog in ljuba Mati božja srečen konec! Tako mi prosimo in upamo, da ne zastoj.

Z Bogom! Na svidenje!

* * *

To pismo je pisal dne 6. decembra 1914 iz Galicije F. L. iz Idrije.

VIII.

Pismo vojaka, ki je od začetka vojske v Przemyslu, z dne 11. oktobra: Naznanim, da smo tri tedne bojevali hude boje ponoči in podnevi, nazadnje smo bili 72 ur neprenehoma v hudih bojih. Sedaj smo sovražnika pregnali od naše trdnjave z našimi majhnimi žrtvami, druge naše čete ga pa že ženo v Rusijo. Pot mu svetijo naši topovi. Naša baterija je bila močno pohvaljena od trdnjavskega poveljnika, ker smo dobro streljali; imeli smo velike topovehавbice. Popreje smo dobro in pridno delali, zdaj pa imamo bolj počitek; kar dolčas je, ker več ne slišimo grmenja topov. Nasprotnike smo, kar jih nismo pobili, pogнали v njihovo domovino nazaj.

IX.

Že med prvimi ranjenci smo čitali ime **Martin Režek**, alpinist 27. brambovskega ali planinskega polka iz Ljubljane. Ti planinci so se dne 15. avgusta iz Goriškega odpeljali skozi Ljubljano in Ogrsko v vzhodno Galicijo blizu do Tarnopola. A pri svojem dohodu so po napornem maršu že zadeli na sovražnika. Dne 24. avgusta so se že začeli manjši boji, v katerih je bilo mnogo naših ranjenih. A dne 27. avgusta je bila huda bitka pri Přemyslanyju. Oddelek, v katerem je bil Režek, je dobil povelje, da zavzame sovražnikovo baterijo. Planinci so se vrgli nanjo kakor levi. Vnelo se je mesarsko klanje s puškami, meči in puškinimi kopiti. Padali so na obeh straneh. Kogar ni podrla krogla, prebodel ga je meč. V tem metežu je Režek dvema Rusoma s kroglo pomagal na oni svet, enega pa je z mečem zabodel, da se je kar sesedel. Medtem pa se proti Režku za-

kadi močan Rus, pravi Harambaša, ter ga začne, zagrabivši ga za vrat, kar daviti. A naš alpinist ne izgubi samozavesti, mahoma odrine Rusa ter ga istotako zgrabi za vrat, z drugo roko še puško držeč, in tako se rovata na življenje in smrt. Režku se posreči, da podere Rusa na tla. Hitro zgrabi za puško in s kopitom preмага srečno sovražnika, ki se več ne gane. A med tem metežem je eden izmed ruskih ranjencev ustrelil proti njemu. Zato Režek skoči tudi na tisto stran ter mu vrne to prijaznost s kopitom, da ruski vojak ni nikomur več škodoval.

Režkov tovariš pripoveduje dalje: Pa pozabil sem povedati tudi, da mi je prej izmed frčajočih krogel ena tik ob sencu odstrelila peresni šopek na čepici, in kmalu nato je priletel šrapnel, ki mi je telečnjak na hrbtu odrezal s takim pritiskom, da mi je bruhnila kri iz nosa in skozi usta. Ne vem, ali isti ali drugi šrapnel, je tovariša raztrgal na kosce, ki so se vsuli na nas. — A vse to me je zadržalo, sam ne vem, kako, da sem se pri zgoraj opisanem naskoku obranil sovražnika. — A kaj je to? Zemlja okrog mene je suha — in vendar čutim v čevlju mokroto; narkar me tovariš opozori, da sem ranjen na levi nogi, rekoč: Ali ne vidiš, da je hlačnica krvava? Zdaj šele se zavem, kaj se je tudi z menoj zgodilo. Čutim se trudnega in si za silo obvežem prestreljeni kraj s pripravo, ki jo dobi vsak vojak za največjo potrebo. Potem pa sem se onesvestil in ne vem, kaj se je z menoj godilo. Pozneje sem izvedel, da je prišel naš zdravstveni oddelek, ki nas je pobral in nas odpravil v mesto Stryj v bolnico. A tudi tu nam ni bilo obstanka, kajti glasilo se je povelje: težko ranjeni zvečer na kolodvor, lahko ranjeni jutri zjutraj. Ali še ne preteče ura, ko se nam zapove: vsi na kolodvor (kajti sovražnik se je približal mestu). Na postaji je bil tak metež prinesenih in samodošlih ranjencev ter nebrojnih beguncev, da je bil srečen, kdor je dobil kak prostorček. Vlak odhaja za vlakom. Slednjič tudi jaz dobim prostor in vlak nas odpelje na Ogrsko v mesto Ungvar, kjer se me loti povrh še griza. Ker ni bila hrana za moj želodec, prosil sem, da bi smel iti zdraviti se domov, kar so mi uslišali ter me čez Dunaj poslali na Kranjsko.

Čast temu vojaku, ki je doma v Bojanji vasi, občina Radovica pri Metliki. Za spomin je pustil doma naramno sponko ruskega vojaka, ki jo je odtrgal mrtvecu. Seboj pa je z bojišča vzel puško ter jo oddal šele v Ljubljani. Kje je telečnjak, meč, pelserina, Bog vé.

Dne 9. oktobra se je dokaj ozdravljen vrnil v Ljubljano.

X.

Naj priobčimo ginljivo pismo, ki ga je pisal domov svoji družini Andrej Beričič, posestnik v Rakeku na Notranjskem. Ta plemeniti krščanski mož, ki je bil član izvrševalnega odbora S. L. S., je odšel na bojišče in ondi padel. Malo pred smrtjo je pisal domov ženi naslednje pismo:

»... Sedaj vidim, da sem zelo blizu skoraj neizogibni smrti. Krogel, šrapneli, ruski pešci in kozaki so blizu. Zato čutim potrebo, da se poslovim od vseh vas... posebno od svojih otročičev in od Tebe, moj angel varih, moja zvesta, ljubljena in neizrekljivo spoštovana ženka, predobra, osrečujoča spremljevalka... Kako rad bi še videl otročiče in jih blagoslovil, pa ker to ni mogoče, jih blagoslovljam od tukaj z očetovskim blagoslovom, ki naj jih spremlja skozi življenje in pripelje do večne sreče!... Odpustite mi vse moje pogoške in molite zame! Jaz bom pri Bogu prosil za vas, zlasti, da se vdaste v Njegovo sveto voljo. Ako je On tako določil, že vé, zakaj. Gotovo ne v kazni meni ali drugim, temveč iz ljubezni, ker mogoče bi ne bil nikdar tako pripravljen... Zato se ne žalosti preveč... bodi pogumna, moja ljuba, zvesta žena. Veš, saj jih bo mnogo, ne boš sama... in to je vendarle častna smrt. Tudi meni se sicer krči srce, a vem, da brez božje volje tudi padel ne bom. Molil sem tako in Ga prosil, če je Njegova volja, da ostanem... Pišem kar med maršem, zato je slabo pisano, in ne vse en dan, za to je slaba zveza... Skrbite, prijatelji in strankini pristaši, da Dom na Rakeku ne propade in da stranka ne zaostane! Pozdravljam vse s prošnjo na spomin v molitvi... Na srečno svidenje pri Jezusu, vrelcu ljubezni, in pri Mariji!

Kmalu nato ga je zadela sovražna krogla.

Galiski begunci.

Pisma slovenskih vojakov iz Štajerske.

Opaziti je, da tekom te vojske slovenski fantje iz Štajerske pogosteje dopisujejo, nego fantje od drugod. Deloma je to pripisati lirični naravi štajerskega mladeniča, deloma pa tudi temu, da je zlasti med štajerskimi mladeniči mladeniška organizacija, v kateri se vadijo člani zlasti govorništvu, silno razvita.

»Slovenski Gospodar« v Mariboru je priobčil lepo število teh pisem, iz katerih podamo tu nekatera posebno zanimiva.

I.

Slovenski mladenič J. Š., doma iz poljčanske župnije, je pripovedoval o bojih pri Přemyslanyju.

Naša stotnija je dobila neko jutro nalogo, naj zavzame sosednji, kakih 1000 m oddaljeni grič. Na njem sta bila postavljena dva težka sovražna topa, katera sta napravila v naših vrstah mnogo škode. Drli smo po dolini, obrasli z grmovjem in košatimi drevesi, proti hribu. Sovražnik je drzno streljal na našo četo. Izgubili smo že kakih 10 mož. A mi smo med klici: »Ura! Ura!« prodirali proti sovražni postojanki. Po hudem boju, v katerem je padlo zopet kakih 20 mož, smo odvezli Rusom oba topa. Polovili smo konje ter smo sovražnikove topove kot naš bojni plen odpeljali z griča. Večji del naše stotnije pa je prodiral za bežečo sovražno četo. Ujeli smo med potjo gotovo blizu 100 Rusov. Bežeči so bili skoro brez vse korajže. Ko so bežali, so vpili in držali roke v zrak. Kakih 140 mož nas je došlo v malo dolino. Pri nekem mlinu je stala velika košata lipa. Kar naenkrat so začeli padati s te lipe strelji, ki so, žal, vsi dobro pogodili svoj cilj. Naših je padlo že zopet kakih 15. Odgovarjali smo sicer, a sovražniki, skriti za gostimi vejami na lipi, so ostali nepoškodovani. Kaj storiti? Naš narednik pravi: »Fantje, skočite v mlin, poiščite žago in sekire, pa posekajte lipo!« Cela stotnija se je spravila v mlin in šupo, ker so krogle v naših vrstah predobro zadevale. Moj prijatelj Miha P., doma iz Slovenskih goric, je našel v šupi veliko žago in tri dobro nabrušene sekire. Spravili smo se na delo. Rusi so tudi med tem, ko smo žagali in

posekovali drevo, streljali z lipe na nas, a so le slabo zadevali. Najbrž so se jim že roke vsled smrtnega strahu tresle. V dobri pol uri se je začelo drevo nagibati na stran. Rusi na drevesu so grozno vpili, ker so vedeli, da se jim bliža zadnja ura. Ko je drevo padlo, smo videli, da je bilo na njem 14 starih, zaraslih Rusov-nevojakov. Osem od teh jih je bilo pri priči mrtvih, drugi pa so obležali s polomljenimi udi. Nobeden ne bo več zahrbtno streljal na Avstrijce!

Ko smo tako poplačali Ruse, smo hoteli prodirati naprej. A k nam pridrvi naš konjenik, ki nam naznani, da se moramo takoj umakniti, ker sovražnik od treh strani prodira proti nam in je nevarnost, da bomo zajeti. — Nikdar ne bom pozabil, kako smo podirali v Galiciji košato lipo.

II.

Neki štajerski mladenič, ki se je udeležil bitke pri Grodeku, pripoveduje med drugim:

Zelo zanimiva in z mnogimi veselimi dogodki pomešana je bila druga bitka pri Lvovu. Posebno veselo je bilo, ko so naše čete pri Grodeku zmagovito prodirale proti ruskim postojankam. Ko smo v prvi bitki pri Lvovu prišli v ogenj težke sovražne artiljerije, je marsikaterega oblil mrzel pot. A druga bitka se nam je zdela, kakor da bi bili miši lovili. Naše čete so nevzdržno prodirale proti sovražniku. Če ni šlo drugače, pa smo se zvito kakor mačke zmuznili naprej in prišli Rusom v hrbet.

III.

Narednik Karl Blatnik, doma v št. Juriju pod Taborom, je pisal svoji sestri Ivani, omoženi Goltnik, gostilničarki na Paki, naslednje pismo:

27. septembra 1914. — Dragá sestra! Danes se enkrat pripravim, da Ti malo bolj natanko opišem, kako se imam. — Ravno danes je dva meseca, kar se je začel ta kritičen čas. Veruj mi, ljuba Ivana, da sem v tej kratki dobi veliko prestal. Sam nisem verjel, da toliko vzdržim, pa, hvala Boгу, do sedaj je šlo čisto dobro. Vprašala si zadnjič, če sem v pisarni. Seveda sem bil kot računovodja, toda moral sem tudi iti s trénom (to je z vozovi, na katerih se vozi hrana in pa strelivo). Bil sem tudi

parkrat v ognju. Frčale so mi kroglice okrog ušes, pa zadela me ni, hvala Bogu, nobena. Bal se nisem nič in se tudi ne bojim ter upam, da pridem zdrav nazaj. Bil sem že precej daleč na Ruskem v bojih, o katerih si gotovo brala, pri Lipskem, Zamoscju, Duku in Lvovu. Sedaj se zopet pripravljamo na nove in mislim, odločilne boje. V prvih bojih smo zmagali, če bomo še sedaj, potem, mislim, bo kmalu konec.

Veliko, zelo veliko bi Ti imel pisati o bojih, krajih, šegah in dogodkih, pa nekaj ne smem, nekaj nimam časa. Pa Ti bodem že vse ustmeno povedal, kadar bodem zopet tako srečen, da se snidemo. Bog daj, da se to kmalu zgodi!

Sedaj sem prideljen pešpolku št. 84, imam oficirsko menažo na skrbi in račune, mi gre dobro. Tudi z zdravjem stojim čisto ugodno, to dela, mislim, svež zrak, saj sem dan in noč na prostem. Zadnjič sem bil štirinajst dni neprenehoma pod milim nebom.

IV.

Vojak, bivši gimnazijec, je pisal svojemu profesorju: Rad bi Vam natančneje opisal razmere na bojiščih. Bil sem že dvakrat v ognju: prvokrat od petka do nedelje, drugičkrat od ponedeljka do petka v noči, torej tri in štiri dni. In v kakšnem ognju! Kdor tega ni videl, ne more verjeti, da je kaj takega sploh mogoče. Čudim se, da še živim. Zato pa tudi vsak večer, preden zaspim, zahvalim Vsemogočnega, ki tako očetovsko čuva nad menoj. Ako mi dá sreča junaška, da se zopet vidiva zdrava, povedal Vam bom stvari, o katerih boste mislili, da so nemogoče. V ponos pa si štejem, da služim pri našem domačem 87. pešpolku. Pevaje in vriskaje smo šli 26. avgusta v boj, brez zaslomb, po odprtem polju, proti zakritemu sovražniku, od dveh strani obsipani s kroglicami in šrapneli; pa šli smo naprej, častniki, med njimi sam general in več majorjev, sami s puškami v rokah v prvih vrstah. In smrt je imela žetev, grozno žetev! Ko je iz Nemčije navzoči general to videl, je rekel: »Videl sem že mnogokaj, toda kaj takega še nikoli. Kaj takega ne zmore noben drug polk. O tem bom poročal tudi v Nemčijo, ta polk mora dobiti tudi od Nemčije odlikovanje.« — Poveljnik našega 3. bataljona

87. polka, stotnik Hahnschläger, rodom Nemeec, je rekel našemu moštvu, stoječ zraven mene: »Slovenci, Vi ste junaški fantje, izborni ste se borili. Pred takimi vojaki klobuk dol!« — In če smo na pohodu kaj počivali ter so jezdili razni častniki mimo nas ter povpraševali, h kateremu polku spadamo, in ko smo rekli, da k 87., takrat so se izražali ti gospodje, med njimi celó od generalnega štaba: »O tem polku smo že dosti slišali, to so sami vrli junaki!«

Glejte, gospod doktor, pri takih besedah pridejo vojaku solze v oči in potem naj ne bom ponosen, da sem pri tem polku?!

Pred nekaj dnevi sem bil z g. Tajekom skupaj ter pregovoril ž njim par besedi. Kolikor se mi dozdeva, ga je vojska telesno že precej zdelala.

Rad bi Vam še veliko povedal, pa saj sami lahko uvidite, kako je z menoj, da sem namreč vojak.

Prosim, pozdravite mi vse znance ter mi oprostite, če Vas nadlegujem s tem pismom. Oprostite mi tudi, da pišem s smičnikom, ni mogoče drugače, zamenjali smo črnilo s krvjo.

Bodite mi iskreno pozdravljeni tam v naši lepi domovini!

V.

Narednik našega slovenskega celjskega polka št. 87, katerega so v bojih v Galiciji zadele tri kroglice, je pripovedoval: Bilo je pri Grodeku. Kar naenkrat smo začuli na levem krilu povelje za naskok z bajonetom. Začul se je klic »Hurá!« in Bošnjaki so kakor vihra planili proti Rusom. Takoj nato pa je dobil isto povelje tudi naš bataljon, in drli smo proti sovražniku, ki nas je obstreljeval, a nam ni prizadeval posebnih izgub. Bili smo oddaljeni od sovražne črte le kakih 50 korakov. Moj voj je imel pred seboj sovražni voj, ki je štel morda kakih 50 mož, in vsi ti so, kakor na povelje, dvignili roke kvišku, znak, da se nam vdajo. Napredovali smo dalje, a ko smo prekoračili kakih 20 korakov, so Rusi hipoma pograbili za puške in nas sprejeli s salvo, ki je iz take bližine napravila res precej škode, a nas nikakor ne zadržala.

»Strela božja, tako se pa nismo zmenili!« sem začul poleg sebe nekega pešca,

rodom s Primorskega, in zagrmela je brez povelja tudi z naše strani salva, ki je kar pometla po sovražnem voju. Nato smo pa udrli nadnje. Večina Rusov je padla, ostane je pa drvil v divjem begu nazaj. Pred nami so ostali le še štirje: častnik in pa trije pešci. Kot poveljnik voja sem ukazal desetniku, naj ujame častnika, drugim pa, naj primejo pešce. Desetnik, oddaljen le še kakih 8—10 korakov od ruskega častnika, je, držeč puško z bodalom pripravljeno za naskok, stopil tja k ruskemu častniku, ki je držal roke kvišku. Ko je bil že tik pred njim, le še tako daleč od njega, da ga ni mogel doseči z bodalom, je častnik naenkrat z desnico kakor blisk hitro posegel po revolverju, ki ga je imel ob pasu, in že sem mislil, da je moj desetnik izgubljen. Toda le-ta je bil previden človek in je držal prst na puškinem trnku. Isti hip, ko je segel častnik po revolverju, je pritisnil desetnik na trnek in ruski častnik, zadet v brado, se je mrtev zgrudil na tla; ostale tri smo ujeli, ne da bi bil kdo izmed njih le mišnil s prstom.

Ta dogodek nas je poučil, da ne smemo zaupati sovražniku prav nič, da moramo biti skrajno previdni vselej in povsod. Tako smo tudi potem vedno delali in zgodilo se nam ni nikdar več, da bi nas bili Rusi, ki so že držali roke kvišku, potem še pozdravljali s salvami.

Moj voj pa k sreči tudi vsled povedane ruske zavratnosti ni imel težkih izgub. Bilo je le nekaj ranjencev, ki pa so bili vsi lahko ranjeni, tako da jim ni bilo treba iskati pomoči za bojno črto.

VI.

Iz pisma nekega slovenskega topničarja posnamemo sledeče:

Bilo je po bitki pri Grodeku. Umakniti smo se morali pred sovražno premočjo proti Przemyslu. Naš oddelek za strelivo (munijska kolona) je imel nesrečo, da je zavozil v močvirnato ozemlje in ni mogel uiti pred Rusi, ki so z veliko silo prodirali proti nam. Ni nam drugega preostajalo, kakor da smo izpregli konje in pustili dva velika vozova s strelivom v močvirju. Moj prijatelj Janez Brezina, doma nekje od Save, ki je bil topničar pri ... bateriji, je zaostal za nami. Ko smo prišli na bližnji hrib, je naš poveljnik z daljnogledom opa-

zoval, kaka usoda bo zadela naše zaostalo strelivo. Kar naenkrat pravi stotnik: »Brezina pa leži kakor mrtev na prvem vozu streliva, a se giblje tako, kakor da bi se pripravljalo, da zažge strelivo.«

Z veliko napetostjo smo opazovali, kaj se bo zgodilo. Velik roj Rusov se je vedno bolj bližal mestu, kjer je bil naš tovariš s strelivom. Rusko krdelo — bilo je več sto mož — je od vseh štirih strani obstopilo oba voza. In glej! V tem hipu švigne v zrak velik oblak dima in grozen pok je sledil temu. Visoko v zraku pa smo videli posamezne predmete, ki jih je z ljudmi vred odneslo kvišku. Naš poveljnik je razburljivo vzkliknil: »Bravo, vrlí dečko!« Vsi smo bili presenečeni od tega drzne čina.

Ko se je dim malo polegel, se je skozi daljnogled videl učinek junaškega dejanja našega topničarja. Na mestu, kjer sta stala oba voza, je ležalo vse polno raztrganih ruskih trupel. Sodili smo, da je izgubilo življenje pri tem gotovo več sto Rusov, kajti na široko, okrog sto metrov od onega torišča ni stal noben Rus več. Vse je ležalo mrtvo na tleh. Seveda je izgubil pri tem svoje življenje tudi naš prijatelj in tovariš Brezina...

Slava slovenskemu junaku, ki je raje žrtvoval svoje življenje, nego da bi bilo prišlo avstrijsko strelivo sovražniku v roke!

VII.

Četovodja Kalist Ketiš od 26. deželnobrambovskega pešpolka (Maribor), doma pri Sv. Trojici v Slovenskih goricah, je pisal:

Najprej pozdrav cenjenemu uredništvu in vsem bralcem »Slovenskega Gospodarja«. Vrnil sem se, službujoč pri mariborskem, po večini slovenskem domobranskem pešpolku št. 26, iz Galicije, ker sem bil ranjen od šrapnela v koleno desne noge. Veliko sem čital v različnih časnikih od raznih polkov o njihovi hrabrosti. Tudi o našem domačem pešpolku št. 26 bi imeli dokaj povedati, kako so se vrlí slovenski junaki pod težavnimi razmerami borili hrabro in junaško.

Peljala sva se z nekim ranjenim korporalom skupno z Ogrskega proti domu. On je bil že prvi dan, ko smo prišli v ogenj, težko ranjen od šrapnela v rebra tako, da

je obležal in izgubil veliko krvi. Bilo je okoli 10. ure ponoči. Naši so se morali umakniti in Rusi so šli za njimi. Ostala sta na istem mestu še dva ranjenca našega polka, eden težko in drugi lahko ranjen. Pride pa do njih neki ruski častnik s svojim oddelkom. Vprašal je našega ranjenca, če ima obvezo. Ker je pa ta prej svojega tovariša obvezal, ni imel nobene obveze več pri sebi. Nato vzame ruski častnik obvezo od nekega ruskega pešca ter obveže lastnoročno našega korporala tako močno, da ni več krvavel in je tudi njegovega tovariša obvezo izboljšal. Ruski vojaki so slekli oba do bluze, tako da sta bosonoga v spodnjih hlačah ostala ležati. Zraven postavijo za stražo nekega ruskega rezervista in odidejo dalje. Čez nekaj časa odloži ruski vojak puško ter se nekoliko odstrani. To prilikom brž porabi eden naših ranjencev in ustrelí Rusa z njegovim lastnim orožjem. No, kaj pa zdaj? Naprej! Tako sta hodila počasi že precej dolgo, kar zaslišita precej blizu jezdece. Gotovo da niso naši, to je bilo takoj obema jasno. Bili so kozaki. Kaj pa zdaj? K sreči je bilo čisto v bližini močvirje in grmovje. Tja se spravita in počakata, da kozaki odidejo. Sedaj pa so tudi že opešale moči našima korenjakoma. Eden je ostal kar v močvirju in oni, ki je bil lahko ranjen, hoče sam naprej. Vendar, ker je videl, da je še življenje v našem korporalu, oprta ga na rame in ga prinese v gozd. Začelo pa je zebsti oba, kajti bila sta mokra do kože. Korporal je ležal pod nekim drevesom in drugi gre malo pogledat, če je varno, vendar ga ni bilo več nazaj, mogoče so ga Rusi zopet ujeli. Z zadnjimi močmi se začne zopet po vseh štirih plaziti naš fant dalje. Po naključju je ležala v bližini odeja od nekega kozaškega konja. V to se zavije in zaspi. Toda ni mu bilo dovoljeno dolgo počivati. Začele so švigati krogle. Najbrž ga je slišala kaka straža, ko je zdihoval vsled bolečin. K sreči ga ni zadela nobena krogla. V groznem strahu in silnih bolečinah se je plazil do dneva po gozdu, nakar je kakor v sanjah zagledal pred seboj naše vojake. Padel je v nezavest. Zbudil se je šele v bolnišnici čez par dni. Rekel mi je: Ničesar se nisem bolj bal, kakor ujetništva.

Bilo je dne 26. avgusta popoldne, Rusi so obstreljevali vas, kjer je bila moja četa.

Silno težko je bilo nam neopaženo priti naprej. Menda so pa le ovohali naše stališče, ker granate in šrapneli so sipali na nas, da je bilo groza. Stal sem za neko hišo in opazoval potek boja na naši strani. V tem zapazim pred hišo hruško in rumeni sad na njej. Oh, mislim si, to je pa škoda, da bi jo Rusi dobili v roke; tudi mi znamo hruške jesti. In izkazal sem se junaka pri hruškah, hitro sem jih imel polne žepe in fantje so mi bili hvaležni zanje. Solnce se je nagibalo k zatonu. Izgubili smo malo zvezo med seboj, kajti Rusi so nas silno ovirali pri prodiranju, ostal sem sam in moja četa je bila razkropljena; vendar, kakor sem pozneje izvedel, so se naši fantje združili z drugim oddelkom. Slučajno je bil pri nas tudi naš stotnik. Kaj je tukaj storiti? Gospod stotnik mi dá povelje, da zberem par mož, ki so bili v bližini razkropljeni, ter ostanem na vsak način v gozdu. In res: povelje je povelje. Spravil sem skupaj 12 mož, med njimi slovenskega fanta, izvrstnega strelca. Čakali smo in opazovali. Kar zapazim kakih 1400—1500 korakov pred nami sovražnika. Rusi so posamezni smukali v gozdič, ki je ležal kakih 1200 korakov pred nami. Kaj pa sedaj? Gotovo jih je bilo že precej v gozdiču. Nato zapazim, da se nekateri spuščajo v gozd, v katerem smo bili mi. Gozdič se je zožil pred nami v obliki trikota. Sedaj pa, fantje, na delo! Boljše strelce spravim skupaj in zapovem: »Ogenj!« Moj tovariš prostak je pogodil že z drugim strelom sovražnika, ravno tako jaz. Rusi, kateri so še vedno nadaljevali s prodiranjem v smeri proti nam, so bili gotovo presenečeni. Niso nas pričakovali. Vendar se niso dali kar tako ustrašiti. Naše puške so tako dobro delovale, da se je le nekaterim posrečilo priti v gozd. Moj prijatelj je gotovo postrelil kakih 25 ruskih glav, jaz pa kakih 7, ker jaz sem moral tudi paziti, da nam ni prišel sovražnik za hrbet. Samo nekaj patron je imel še vsak mož. Kaj bo zdaj? Nazaj ne smemo, Rusov pa je vedno več! Poslal sem dva moža nazaj, da poskrbita za strelivo. Sreča nam je bila mila. Našla sta strojno puško in strelivo. Zaukazal sem kar najhitreje streljati. Rusi so obrnili vso pozornost na nas in nas obsipali s strelji. V tem trenutku začne pokati naša strojna puška in grozna zmešnjava je na-

stala v ruskih vrstah. Rusi so padali kakor snopje pred žanjicami. Kmalu nato sem zapovedal naskok z jurišem. Iz grl zadoni zmagoviti »Hurá!« in hajdi z golimi bajonetami proti sovražniku. Rusi so se zbalili našega juriša, opazili so najbrž, da imamo ostro nabrušene bajonete. Le en častnik je ustrelil proti nam in tudi zadel, vsi drugi Rusi so pobegnili ter pustili svoje krušnjake, puške itd. za seboj, da so lažje utekli. Mi smo izgubili samo enega moža. Namen ruske čete, ki smo jo premagali, je bil priti za hrbet našemu bataljonu, ki je bil v tistem gozdu dalje na levo. Naše malo krdelo ga je rešilo gotove pogube. Naši fantje so pa rekli: »Bojijo se nas pa le, »seksundcvancgarjev!« Naš polk je imel potem boj za bojem.

Za danes končam, obljubim pa, da v prihodnjem poročam kaj več, n. pr. kako smo v Galiciji prašičke pekli itd.

Vse za vero, dom, cesarja!

VIII.

Narednik Anton B., ki je služil pri 26. domobranskem pešpolku v Mariboru, piše z bojišča svojim staršem v Koloniji pri Mariboru: Na bojišču, decembra 1914.

Ljubi oče in mati! Prav srčno Vas pozdravim in Vam naznanjam, da idemo proti Przemyslu. Tukaj je prav žalostno. Vsaka vas, vsaka kočica, vse je požgano. Na Ogrskem smo bivali nekaj dni, tamkaj je bilo krasno. Vse kar sem si želel za denar, sem dobil, a tukaj v Galiciji ni ničesar dobiti. Naši in moskali so že pobrali vse, tudi »bandurke«, to so krompirji, se ne dobijo. Žalostno, a resnično. Dosedaj smo še toliko slame povsod dobili, da smo se lahko dobro naspali, tudi tega tukaj ni nič. Nič za spat, nič za jesti, to je strašno! Danes sem spal v požgani koči. Slame ni bilo, strehe tudi ne, a ni bilo tako blato, kakor zunaj. V tej koči so bivali tri družine: 16 otrok, 3 mlade in 2 stari ženski. Prišel sem prosit, da bi smel spat tamkaj. Otrokom sem dal trohico kruha in vsi se začno jokati veselja, da vidijo zopet enkrat — kruh. Mrtvih je tukaj dosti. Našel sem enega ranjenca, nogo so mu odstrelili. Ni mogel dalje, tri dni je ležal brez vsega v gozdu. Prišel se je jokati veselja, da sem ga rešil smrti. Bil je

Ljubljančan. Ne morem popisati vsega. Žalostne božične praznike bom imel. Kje bomo obhajali najlepše praznike, ne vem. Uši je pa toliko! Moj Bog! Vse sem že raz sebe odmetal, ne morem več spati, toliko jih je in grozno velike. To je vojska, kakršne si nisem mislil. A kaj še bo! Bog vé! — Tone.

IX.

Ferdo Leskovar, bivši urednik »Slovenskega Gospodarja«, piše sedanjemu uredniku z bojišča proti Rusom dne 5. januarja:

Dragi prijatelj! Danes imam zopet malo prilike, da Ti pišem. Novoletno voščilo in moj novi naslov si gotovo že prejel. Prosim, pošiljajte mi liste na novi naslov: Ferdo Leskovar, računski podčastnik, H. 2. I F. H. 3, vojna pošta 32.

Sedaj pa nekaj novega od tukaj: Boji se tu pri nas nadaljujejo brez ozira na zimo. Dosedaj smo pa imeli še precej ugodno vreme. Sneg je sicer zapadel, a ne veliko. Hude zime še do sedaj ni bilo, kakor smo že pričakovali v Galiciji. Pri Rusih se opaža neka utrujenost, kar trumoma se vdajajo našim vojakom. Ujeti pravijo, da se ruski vojaki nočejo bojevati več dalje kakor do ruskih božičnih praznikov (to je dne 7. januarja), potem vržejo orožje proč. Bom videli, ali je res. Bog daj!

Tukaj cvete baje izdajstvo Rusinov. Vsak dan jih nekaj ujamejo in obesijo, da so drugim v svarilen zgled.

Kdaj bo konec teh nesrečnih časov? Ali se še nič ne sliši o mirovnih pogajanjih?

Daj mi vse gospode lepo pozdraviti. Želim vsem veselo novo leto! Istotako celi tiskarni in Tvoji obitelji. Piši kaj! Pozdrave vsem znancem! Do veselega svidenja! Tvoj F. L.

Slovenski vojaki iz Goriške.

Tudi izmed goriških fantov vojakov so se nekateri prav pridno oglašali s pismi in napisali mnogo zanimivega. »Novi čas«, ki izhaja tedensko v Gorici, je objavil precej teh pisem, izmed katerih smo nekatere tu zbrali.

I.

Leopold Bandelj, četovodja 97. pešpolka, bivši načelnik Orla v Velikih Žabljah, ki se je ranjen nahajal v graški bolnišnici, je pisal:

Mogoče Vas bo zanimalo, če Vam poročam kaj o delovanju ruskih vohunov. Pišem Vam, kar sem sam doživel. Radi teh ljudi je morala naša vojska dosti trpeti. S telefonom, z lučjo, z ognjem in vsakojakimi znamenji so naznanjali sovražniku, kako močni in kje so naši oddelki. Prvi, ki je streljal na naš polk, je bil neki krčmar, Rusin. Ko je bila pozneje v neki vasi nastanjena naša stotnija, je zmanjkalo neke-mu možu 45 kron. Sum je letel na gospodarja hiše. Preiskali smo hišo in njeega. Denar smo dobili pri njem; v hlevu pa smo našli skrito precej veliko sliko ruskega carja in carjeve družine. — Tam, kjer sem bil nastanjen jaz, nam je bila ponoči razdrta lestva, po kateri smo hodili spat v podstrešje. Namen je bil ta: Če bi bil ponoči alarm, bi bili popadali drug za drugim dol in se pobili. Ko smo lestvo zopet popravili in jo postavili na prejšnje mesto, so nam nasekali kline. Hoteli so na vsak način, da se ponesrečimo. Seveda je potem tudi nam potrpežljivost minila in smo obračunali z njimi, kakor se spodobi. — Pridemo v drugi kraj. Tam zalotimo tri ljudi, kako so ponoči Rusom z lučjo dajali signale. Seveda so dobili za svojo skrbno čuječnost od nas vsak po štiri krogle, dasi so se tega na vso moč branili. — In takih dogodkov je bilo vse polno.

II.

Rojak, ki se je udeležil najhujših bojev v Galiciji, je pisal 19. septembra:

Predvsem pozdrav! Že en mesec sem tu. Dnevi tekó še dosti hitro, dasi je ta dežela do skrajnosti dolgočasna. Kako je vendar krasna naša domovina. Vi hodite mnogo po deželi. Prosim, povejte mirnim ljudem, kako srečni so, da so se rodili v tako krasni deželi, kakor je Goriška, oziroma Kranjska in Štajerska, zlasti pa, ker so tam gospodje na lastnih tleh, dočim je tu kmet od pana odvisni siromak, ki gara za žive in mrtve, zraven pa živi slabeje kakor pri nas zadnji ovčji pastir. Vzhodna Galicija je ravna pokrajina, dolgočasna,

da se Bogu usmili. Vasi naredko posejane. Cele dneve smo korakali, da smo prišli zopet do ljudi, večinoma do kake pristave. To so prostrana poslopja sredi polja, kjer imajo graščaki svoje shrambe in hleve. Vse zanemarjeno. Lastnik živi morda v daljnem mestu, tu ima le svoje valpte in podložnike. Svobodnih kmetov je malo. Pani imajo cele pokrajine; do 30 vasi ima kak grof. In v Galiciji toliko vasi pomeni že celo glavarstvo v našem zmyslu. Ljudje žive slabo. Nekoč sem sestradan dobil pri kmetu kruha, ki je bil pa tako slab, zamešen iz raznih žit, da ga nisem mogel jesti. Voda pa za nas ni užitna. Le v skrajni žeji jo rabimo. In pri nas? Naši ljudje so se pomehkužili, zato jim smrdi domovina. Zahodni del Galicije je hribovit, toda brez romantike. Kako je vendar krasna Goriška v gorah! O Gorenjski niti ne govorim.

Da bi le kmalu zopet zagledal naše gore. Toda kdaj in bogve le kdaj? Do sedaj sem iz dveh bitk odnesel zdravo kožo. Prvič od 26. do 30. avgusta pet dni in šest noči, drugič od 6. do 10. septembra zopet. Toda bogve, kako bo v bodoče. Dneva 26. avgust in zlasti 9. september mi ostane v neizbrisnem spominu. Bilo je kakor poje Gregorčič. To je bil vihar, zlasti 9. septembra. Rusi imajo do sedaj veliko premoč. Bodočnost, in sicer bližnja, bo pokazala odločitev. Upamo, da zmagamo. Potem bo morda konec krvavega plesa.

III.

Leopold Živec je bil 1. oktobra odlikovan in je pisal 30. septembra:

Nam gre še precej dobro, samo slabo in mrzlo vreme imamo. V zadnjem najhujšem boju 8. septembra, ki je trajal štiri dni neprestano noč in dan, nam je šlo dobro, vkljub trikrat večji sili nam je bilo mogoče sovražnika nekaj kilometrov potisniti nazaj.

Prvi dan tega boja, 8. septembra, sem bil lahko ranjen v levo nogo. Ostal sem nekoliko zadaj, si rano opral in obvezal. Potem pa sem zopet šel k svojemu oddelku. Na poti slučajno naletim na naš sanitetni oddelek, ki je nesel ranjenega Rusa. Vprašali so ga, če dohajajo nove čete iz Sibiriije. Odgovoril je: »Jaz ne znam. Že tri dni sem tam ležal ranjen. Naši so

me pustili in bežali.« — Pokazal nam je tudi, kaj ima jesti. V majhni vrečici je imel še za eno žlico kruhovih in sladkorjevih drobtinic. Pripovedoval je, kako strašno mesarijo naše granate in šrapneli med Rusi. Izjavljal je tudi, da se mu zdi med nami veliko boljše ko v lastni armadi.

V takih slučajih, kakor je krvavi boj, spozna človek šele vero, ki omehča tudi najbolj trdo srce.

Od 12. septembra smo se na višje povelje pomaknili nekam v drugo smer, kjer sedaj čakamo novih spopadov.

S pristrčnim pozdravom, doslej še zdrav! Z Bogom! — Leopold Živec iz Vitovelj 35.

IV.

Iz Vitovelj.

Leopold Živec, prvi ključar vitovskih cerkvâ, je moral odriniti v vojsko in je šel s svojim oddelkom strojnih pušk kot korporal v Galicijo. Kakor poroča sedaj svojim domačim, mu je bila 1. oktobra pripeta srebrna medalja II. razreda in je bil povišan v četovodjo v znak svoje hrabrosti v vojski. Domačini mu iskreno čestitamo!

Franc Marinčič iz Vitovelj, bivši načelnik tukajšnjega Orla, je bil kot trenski vojak ujet od Rusov. V ujetništvu pa, — kot pripoveduje njegov ranjeni sorodnik iz Črnič, sedaj v bolnišnici v Gorici, se mu ni posebno dopadlo, radi tega si je izposodil pri Rusih čilega konjčica ter ličen voziček ter se je zopet pripeljal k svojemu oddelku.

Sploh pišejo dosedaj naši vojaki, da so še vsi zdravi in ni še nobeden padel ali pa bil ranjen. Bog varuj tudi zanaprej naše rojake-vojake na bojnem polju in dodeli, da se povrnejo vsi zdravi in veseli domov.

V.

Franc Gomilšek iz Deskelj od 5. drag. polka, ki ima še tri brate v Galiciji, je pisal domov svojim staršem v Deskle:

.... 16. nov.

Dragi starši!

Srečne božične praznike in veselo novo leto Vam voščim, da bi pričakali bolj-ših kakor letos. Prosim Vas, pošljite mi

naslove mojih bratov. Sedaj sem v Nemčiji pri 1. vojnem zboru, bratje pa so v . . . . ; jaz pa med Krakovom in Šlezijo ob nemški meji. Celih 270 km sem oddaljen od bratov. Cela fronta pa je dolga 400 km.

Bil sem trikrat v Rusiji: prvič pod Lublinom, drugič pod Iwangorodom, tretjič pri Varšavi. Tam so zelo močne ruske trdnjave. Tam je tekla kri, »da bi gnala mlinske kamne tri«. 60.000 Rusov smo tam ujeli, a ne pozna se nič, jih je kot listja in trave. Nismo odnehali.

Ruski šrapneli so švigali nad nami, a streljajo slabo. V štirih dneh je bil mrtev 1 mož in 3 konji. To je bilo za Sandomirjem. Bombe so padale noč in dan. Padel je šrapnel 25 m od mene. Stal sem ravno za nekim drevesom. Takih dnevov sem še več užil. Bog pa mi je prizanesel s smrtjo. Vedno prosimo Boga, naj nas obvaruje.

Že dolgo je, odkar smo vojsko začeli. Že četrti mesec teče in Bog vé, koliko jih bo še, preden bo konec. Sedaj počivamo nekoliko. Ostanemo morda 8 dni, ker konji so že napol »krepani«. Morajo se odpočiti, drugače ne gre več naprej.

VI.

Vrli rojak iz Bovškega, čigar imena na njegovo prošnjo — žal — ne moremo priobčiti, se je boril kot planinec 27. polka v Galiciji. Bil je ranjen in sedaj je doma na dopustu. Od tu je poslal zanimivo pismo o svojih spominih z bojnega polja. (Original pisma z imenom pa je v dokaz resničnosti na razpolago v našem uredništvu. Uredništvo »Novi čas«.)

Naša armada, dasi manjša kot ruska, je pa toliko bolj hrabra in pogumna. To se je najbolj videlo, ko smo napravili »šturm«, ko smo naskočili sovražnika z bajoneti. Naš planinski polk št. 27 je bil sedaj prvič v vojski in se je posebno odlikoval. Pozna se, da so zraven skoro sami Slovenci. Ko smo z bajoneti naskočili Ruse, so se ti branili le malo časa, navadno so zbežali. Naš polkovnik nam je pravil pozneje, da je izvedel od ujetnikov, da se Rusi najbolj boje tistih s kratkimi hlačami in peresi za kapo.

Strelske jarke smo imeli od Rusov le par sto metrov proč. Rusi iz pušk jako slabo streljajo, vedno previsoko. Neki ujeti ruski častnik je rekel našemu: »Vaši

Kazen za špione.

pa res dobro streljajo; če že prva krogla ne zadene, druga pa gotovo.« — Kakor se človek vsemu privadi, tako smo se privadili tudi sovražnim kroglam, ki so se vsipale včasih kot toča. Vendar pa se je pogosto čulo iz strelskih jarkov glasno moliti sv. rožni venec, kar se doma v kasarni nikdar ni zgodilo. Tudi tisti, ki so se doma iz pobožnosti norčevali, so tam radi molili.

Neko noč se je posrečilo sovražniku, da je zajel okrog 60 naših tovarišev. Puške, ki so jim jih pobrali, so dejali vse na en kup. Vse skupaj pa so obstopili v velikem krogu. Rusi, veseli nad tem činom, so začeli zraven še veselo prepevati. Nekaj fantov naših, ki se jim je posrečilo uiti, pa nam je medtem sporočilo, kaj se je zgodilo. Odšli sta tja dve naši stotniji, da rešimo svoje tovariše. Ko se z nasajenimi bajoneti priplazimo do njih, naskočimo sovražnika in zakličemo: »27, kvišku!« Komaj naši ujeti fantje spoznajo, kaj se godi, pograbi vsakdo eno puško ter začno s puškinimi kopiti udrihati po glavi, hrbtu, kamor je pač priletelo. Rusi, prestrašeni po tem dogodku, deloma zbeže, deloma pa se skušajo še braniti. Ko pa vidijo, da nič ne opravijo, se spuste tudi ti v beg.

Bilo je pri drugi priliki, ko smo napadli Ruse. Slišali so nas, ki smo slovensko govorili ter kričali. Tedaj je rekel eden Rusov: »Brate, ne streljati. Mi tudi Slovani!« Ali naša dolžnost do presvetlega cesarja, zavest, da branimo našo drago domovino in svoje drage — to nam je velevalo, da smo bili gluhi. V vojski je zvižaja več kot hrabrost.

Nekoč me je poveljnik naše stotnije poslal z nekim pismom k pol ure oddaljenemu polkovniku. Med dežjem sovražnih krogel sem se napotil kar skozi bližnji gozd. Ko korakam tako dalje, stopi k meni stotnik, ki je z daljnogledom opazoval sovražnika, ter me vpraša, kam grem. V tem hipu, ko sva menjala vprašanje in odgovor, prileti le par korakov pred naju granata, ki naju je oba pošteno z zemljo poškopila. Ako bi me ne bil ustavil stotnik, bi bila granata zadela ravno mene. Šel sem hitro naprej, hvaleč Boža, da me je varoval gotove smrti. In srečno sem izročil polkovniku važno pismo.

Zgodilo se je, da smo enkrat dobili povelje, naj se umaknemo. Videli smo

uboge Poljake, ki so do zadnjega ostali v svojih revnih bajtah, ki so jim jih granate že skoro razdrle in zažgale. Tedaj so se šele žalostni in jokajoč umaknili iz vasi. Med več drugimi smo videli mlado ženo. Povedala je, da ima moža pri vojakih. Reva je nesla na rokah dva otroka, dva sta se držala za krilo, eden pa je jokaje tekkel za njo. Imela je torej pet majhnih otrok, živeža pa nič seboj in ni vedela, kam bi se obrnila. Med deževanjem krogel je gledal vsakdo, da pride čim hitreje naprej. Zato je tudi mali, dasi ga je mati venomer klicala, ni mogel dohajati. Ko je videl poročnik naše stotnije, da otrok ne more tako hitro naprej, je vzel otroka in ga nesel toliko časa, dokler niso prišli na varno. Uboga žena mu je bila zelo hvaležna.

Dne 19. oktobra, ko smo ravno z bajoneti hoteli vreči nazaj sovražnika, ki se že tretji dan ni hotel umakniti, sem bil ranjen. Šli smo proti Rusom, kar prileti krogla, ki me je težko ranila. Izgubil sem takoj zavest. Ko se zavem, vidim, da me nesejo z bojišča. Pozneje sem prišel na Ogrsko v bolnišnico, sedaj sem pa za nekaj časa doma na dopustu.

Slovenski Korošci.

Celovski »Mir« je objavil že mnogo zanimivosti o koroških slovenskih junakih. Naj podamo tu nekatere.

I.

Iz Ledenic na Koroškem poročajo: Iz naše občine je šlo več fantov na vojsko, med njimi tudi Franc Resman, četovodja pri oddelku strojne puške III.-7. pri domačem 7. pešpolku. Doma je bil eden izmed najboljših, neustrašenih slovenskih fantov, ki ga nikjer ni manjkalo, kadar ga je klicala narodna dolžnost. Takega se je izkazal tudi na bojišču in je prejel »za svoje junaško zadržanje pred sovražnikom, za svoje požrtvovalno, vedno najbolj uspešno delovanje« cesarsko odlikovanje, in sicer srebrno hrabrostno kolajno I. razreda. Njegov stotnik, ki je poslal odlikovanje njegovemu očetu, je pisal ob tej priložnosti tole: Ponosen na to, da smem tega junaka šteti k svojemu oddelku, Vam pošljem Najvišje odlikovanje. V svojo največjo

žalost moram priznati, da mi ni znano, kje da se nahaja Vaš, dne 10. septembra pri Bardatowu s strelom v prsi ranjeni sin. Čeravno je treba reči, da je hudo ranjen, zaupam vendar v Boga, Vsemogočnega, da je obvaroval tega pridnega, otroško mi vdanelega, od vseh nas ljubljenega in spoštovanega podčastnika še živega. Žalibog so bila vsa moja dosedanja povpraševanja brezuspešna, vendar pa mi pravi glas srca, da mora biti živ. Vaše blagorodje, ne izgubite poguma, zaupajte na božjo pomoč, povejte vsem sorodnikom in znancem v lepi koroški deželi, da se bo polk z upravičnim ponosom vedno spominjal tega junškega poveljnika in da bo njegovo ime ostalo nepozabno, dokler živijo »Khevenhüllernci«.

II.

Besterczebonya, dne 20. decembra 1914. Od doma sem dobil ljubi mi časopis »Mir«, v katerem berem razne novice z bojišča. Gotovo bo čitatelje našega koroškega lista zanimalo, če jim poročam nekaj doživljajev. Dne 22. novembra smo se mladi vojaki v drugič postavili nasproti sovražniku. Zvečer 22. novembra smo prišli na hribe blizu ogrske meje. Hud veter je pihal in mraz je bil nepopisen. Začeli smo se ukopavati, a težave nam je delala zmrzla zemlja, vendar pa smo bili do jutra že globoko ukopani. Dne 23. novembra okrog 9. ure so nas že pozdravljale sovražne krogle, pa prvi dan še nismo imeli izgub, le ranjeni so bili nekateri. Drugi dan so pa začeli Rusi streljati s topovi tako grozno, da se je zemlja tresla. Seveda se je tudi od naše strani pošteno odgovarjalo, a Rusi so imeli preveliko premoč. V jutru 24. novembra je zabobnel poleg mene, kamor je udaril v zakop, šrapnel, ki je ubil mojega dragega prijatelja Lojzeta Kesnarja iz Kotmarevasi pri Celovcu. Ne morem povedati, kako težko mi je bilo, ko sem videl mrtvega ljubelega prijatelja. Zvečer smo ga pokopali v njegovem zakopu ob tihim molitvi. Bog tolaži uboge starše! Lojze je bil priden in pošten fant. Tako je bilo dan za dnevom, a 28. novembra smo se morali umakniti premoči. Padlo je veliko tovarišev, med njimi tudi slovenski fant Foltej Mikl iz Št. Jakoba v Rožu. Bodi mu lahka tuja zemljica! Jaz sem ostal srečno še živ, a noge

so mi tako ozeble, da sem sedaj v bolnišnici v Besterczebonya na Ogrskem, kjer se mi prav dobro streže in tudi noge so že precej boljše. Omeniti moram tudi, da sta bila dne 16. novembra v noge ranjena Franc Paul in Feliks Cvitnik, oba iz Št. Jakoba v Rožu. Ostala sta po bitki pri D. zadaj, ker smo se morali umakniti. Tako sem izgubil skoro vse svoje prijatelje iz ljube domovine. Končno pošiljam vsem Korošcem nebroj pozdravov in želim jim zdravo novo leto! Bodimo pogumni in upajmo v novem letu na zmago za našo ljubo Avstrijo. — Franc Arnejc, 7. pešpolk, 12. komp.

III.

21. novembra 1914.

Vašo cenjeno dopisnico z dne 10. t. m. sem prejel zares z velikim veseljem. Prisrčna Vam hvala za vse usluge, ki ste mi jih storili. Če mi je usojeno, da se še vidiva, bom se že revanžiral. Imate prav, da je tu v Galiciji hujši mraz, kakor je pri Vas in da se zarijemo v zemljo kot v luknjo. Dobili smo namreč že sneg in dalje časa že brije noč in dan pristna tržaška burja. Streljamo pa kljub temu naprej, dasiravno nam celo olje in drugo pri topovih zamrzuje. Istotako nekateri kočljivi deli topov, ki jih pogrejemo, in stvar funkcionira naprej. Naši ljudje so zares junaki, zlasti hrabra je naša infanterija, ki leži noč in dan v strelskih jarkih na prostem, in če pride povelje, da se naj nekaj umaknejo, storijo to neradi. Zlasti 17. pešpolk bi kar prodiral! — Galicija sama je precej valovita in gorata, a sama ilovica, in silno redko obljudena. Največja njena nesreča so židi, ki ljudstvo izsesavajo. Čim bliže proti Karpatom in Moravski, tembolj so ljudje civilizirani in tem lepša so poslopja. Čim dalje proč, tem slabše je, same podrtije. Sedaj je pa že zelo mnogo velikih in malih vasi do tal požganih. Pogorišča so strašno daleč razširjena. Vojska je strašna, ne samo za ljudi, ampak menda še bolj za deželo, kjer se vrši; uniči skratka vso civilizacijo in kulturo. Ljudje naravno postajamo v vojni čimdalje bolj »divji«. Vojak se svojemu »rokodelstvu« na bojišču hitro privadi, in takoimenovana smrtna nevarnost je naravnost — ničla. Nihče se zanjo ne briga, ampak opravlja svojo na-

logo, kakor da bi bil pri najboljši pojedini. Koliko štrapac da prenese, si v civilu niti misliti ne more. Ne žeja, ne glad, ne mraz, ne ponočno bdenje, sploh ničesar ne upogne in ne stare volje, bojevati se in sovražnika uničiti. — Za hip sem se sešel z g. dr. Stajnkom, ki izgleda kakor kosmatinec. Drug drugega sva se tako razveselila, da sva skoraj jokala. On je poročnik pri domobranskem pešpolku št. 4, 9. stotnija, vojna pošta 48. Drugega znanca ali prijatelja še nisem dobil. Ker bomo obhajali Božič skoro zagotovo tu v Galiciji, bi me zelo veselilo, če bi mi poslali n. pr. škatlo memfis-cigaret in najbolj grobo čokolado mesto kruha, 1 ali 2 kg z vojno pošto, in dve ali tri škatle mazila za čevlje. Če bi pa vojna pošta ne funkcionirala, pa zavojce po 350 g kot »vzorec brez vrednosti«. Iskrene pozdrave Vam, Vaši veleocenjeni obitelji in gospodu »Mirovemu« uredniku.

IV.

20. novembra 1914.

Ljubi prijatelj!

Zelo všečen odmor v naših operacijah (odkar smo odkinili velikansko bitko od gozdatega karpatskega gorovja gorj do Varšave in čez, so bili sami veliki dnevni marši) mi v moje veselje dovoljuje, da se posvetim par ur literaturi, ter Ti napišem klasično pismo. Najprej pa moram sporočiti, da me predvsem veseli, ker ste, kar je Vas še starih znancev, zdravi in se dobro počutite. Nadalje bom operiral nekoliko, kar se tiče Tvojega pisma. (Danes živim samim različnim operacijam bojnega, naravoslovnega, krajevno zemljepisnega značaja itd.) Tvoje prijazno pismo sem dobil 9. listopada in me je brezmejno veselilo ter sem ga čital z velikim zanimanjem, posebno ker sem zvedel veliko zanimivih posameznosti iz njega. Najmočnejše kosti mi je pretreslo, ko sem izvedel, da je tudi stari krokar... že pri zadnji večerji, čeravno, da me prav razumeš, ne poznam strahu in je smrt izgubila zame vsako tajnost, ker sem ji gledal že v treh velikanskih bitkah iz oči v oči. Oprosti sicer, da sem v tem divjem času izgubil pravi instinkt za pieteto, vsaj za ta čas. V mozek pa me je zazebló, čeravno je itak že zmrzel kot led, ko sem čital, da bosta

morala... v Sibirijo. — Sedaj bi pa rad še zvedel, kako kaj jaz životarim in kako se bijejo bitke, kajne? Evo Ti nekaj podatkov v orientacijo! Kadar je le mogoče, si skuham krompir ali pa rižot, kajti govejega mesa samega ne prenašam več. Včeraj sem se pa pečal s prav posebno delikatno stvarjo. Slekem sem namreč srajco ter spodnje hlače ter jih vrgel daleč stran, kajti gosto so bile obljudene od gotove vrste lazic, ki se v pošteni družbi niti ne imenujejo, še manj pa se njihovo ime zapiše razen v učni knjigi naravoslovja. — Zadnje dni sem gradil z mojo polčeto telefonsko zvezo k pozicijam našega topništva na krvavi hrib, razrit kakor mravljišče, ki si požrl cele tone krvi naših fantov, ki so te napadali vedno in vedno zopet ter te v zadnjem silovitem naporu zavzeli, medtem ko so vsi kanoni, med njimi dva 30·5 centimeterska možnarja, koncentrirali svoj silni ogenj na tvoj zeleni hrbet, kjer so imeli Rusi betonsko utrdbo, oni Rusi, ki so mojstri utrjevanja. Slednjič smo te vendarle zavzeli, razmesarjeno in vsevprek krvavo. Postavili smo nato naše lastno topništvo, pri katerem sem imel jaz telefonsko postajo v neki artiljerijski »dekungji«, kjer sem bil obvarovan, sicer ne pred granatami, pa vsaj pred šrapneli. Če si šel iz te-le luknje ter se pokazal Rusom količkaj preveč, so takoj šrapneli bliskali nad glavo, kajti Rusi so streljali na vsakega posameznika, kakor hitro se jim je pokazal. Kadar je bilo treba na linijo poiskat kakšen pretrgani del telefonske žice, smo morali pionirji pasirat Rusom popolnoma odprt terên za sto korakov, ki jih je moral vsak zase v hitrem teku preleteti. Naši opazovalci so si morali poiskati naravnost rafinirane »dekunge«, da so mogli nekaj časa neopaženi opazovati. V oni mokri podzemeljski luknji sem dobil tudi že nekoliko revmatizma v hrbet. Ruski topničarji so iskali neprestano z raztresenim ognjem naše baterije, in gorje ji, če so katero našli, v par minutah je bila popolnoma razstreljena. — Prihodnjič kaj več. S srčnim pozdravom Vaš J. V.

V.

Neki dunajski list je prinesel poročilo z bojišča, kako sta se dva stara in strastna sovražnika sprijaznila. Oba sta služila pri

koroškem pešpolku št. 7. Bila sta imovita posestnika iz velikovške okolice. Celih šest let je vladalo med njima smrtno sovraštvo. Ko se je leta 1907. Miha B. oženil, si je vzel za ženo mladenko, katero je tudi njegov sosed Janez Kr. snubil. Od tega dne sta prejšnja prijatelja postala nepoboljšljiva sovražnika. Kljubovala sta si povsod, kjer se je le dalo. Tožarila sta se neprestano, in sicer s tako strastjo, da sta že kar podivjala. Sedaj je sedel Miha v ječi in plačeval velikanske stroške, pa zopet je bil njegov nasprotnik Janez. Vse poskušnje drugih sosedov in gospoda župnika, spraviti silna nasprotnika, so bile brezuspešne.

Letos sta bila oba poklicana pod orožje, in sicer sta bila uvrščena v stotniji, ki sta bili vedno druga pri drugi na bojišču. Dne 8. oktobra sta bili obe stotniji pred Przemyslom. Na mestu, kjer je bila postavljena ta četa, je bil boj posebno srdit. Devetkrat sta bili že obe stotniji poslani proti nekemu hribu, a vedno sta morali zopet nazaj. Končno so naši junaki zavzeli dotični hrib. Storila se je že noč. V nočni temi se je na vsak korak slišalo jadikovanje, vzdihovanje in stokanje ubogih ranjencev; mnogi so se že borili s smrtjo.

Noč je bila zelo hladna. Tam pri potoku v ozki dolinici med dvema gričema sta pri nekem grmu ležala dva ranjenca. Prvi je ležal vznak, z glavo obrnjen proti vodi. Revez je bil v mučnem položaju. Imel je odstreljeno desno roko pri rami. Težko je sopesl in polslišno klical na pomoč. Njegov tovariš pa je ležal na travniku zunaj potoka. Imel je zevajočo rano na prsni ter zdrobljeno levo nogo pod kolenom. Ta je bil tako močne narave, da je glasno klical na pomoč. Ko je slišal milo, a vedno bolj pojemajoče vzdihovanje ranjenca v strugi, je napel zadnje sile in se je spravil toliko k potoku, da je prijel z roko tovariša za nogo. Ranjenec v potoku se je v tem hipu toliko zavedel, da je zaznal o pomoči in se je napejal ter trudil in končno vendar splezal na travnik. Polslišno je vzkliknil: »Hvala ti, tovariš mili! Bog ti stotero povrni!« Nato je padel v nezavest.

Kmalu nato so se približali vojaki sanitetnega oddelka. Skrbno so obvezali oba težko ranjena vojaka. Pri motni svetlobi vojaške leščerbe sta ranjenca, ki sta

se zavedla, pogledala drug drugega. In spoznala sta se: bila sta stara sovražna soseda. Oni, ki je ležal v potoku, je bil Miha, drugi pa Janez.

Naslednji dan sta že ležala v dve uri od bojne črte oddaljeni začasni bolnišnici, drug poleg drugega. Miha je bil večkrat v nezavesti. Tretji dan je prišel k njima vojaški duhovnik in ju spovedal. Spravila sta se z Bogom ter se tudi med seboj — sprijaznila. Podala sta si roki v spravo. Miha je četrty dan umrl vsled izgube krvi in ker se je k rani napravil prisad. Janezu so pa odrezali levo nogo pod kolenom. Sedaj leži v neki dunajski bolnišnici, kjer je pripovedoval o svoji in svojega soseda Mihe usodi dunajskemu časnikarju.

VI.

Vrl član »Slov. delavskega društva v Celovcu« je pisal iz bolnice v Diósgyöri na Ogrskem med drugim sledeče: Dragi gospod J.! Moja najiskrenejša hvala za Vaše ljubko pismo in spomine, kar me je tukaj tako daleč od ljubljene domovine zelo razveselilo. Upam, da do Božiča vsaj toliko ozdravim, da bodem mogel iti na dopust. Oglasil se bodem tudi v Celovcu ter Vam bodem že ustmeno razložil svoje zanimive doživljaje iz vojne in tepeža z Rusi. Ponosen sem, da služim pri našem tako hrabrem 17. pešpolku. V tej bolnišnici nas je pet Slovencev od različnih polkov; eden je brez noge, drugi ima pet krogel v eni roki, jaz sem ranjen v levo nogo in imam tudi kost zlomljeno od šrapnela. Celi se zelo počasi, pa upam, da z božjo pomočjo vendar toliko okrevam, da bom mogel hoditi; čas poteka neizrečeno počasi itd. Srčne pozdrave Vam in vsem našim, vdani J. P.

Primorski Slovenci.

I.

Iz pisem primorskih Slovencev, ki jih je mnogo objavila tržaška »Edinost«, je posebno zanimivo ono, ki ga je pisal član uredništva »Edinosti«.

»Edinost« je poročala: Nekemu, sedaj v tržaški bolnišnici se zdravečemu Svetovčanu se je pripetila sledeča dogodba: 26. avgusta so pri mestu K. postavili to-

pove v bojno vrsto. Pri nekem topu se je pa krogla obotavljala. Radi tega je stopil naš topničar pred žrelo topa, da porine kroglo nazaj. Takrat začuti na stegnu leve noge močan udarec kakor s kladivom. Ker ni čutil nobene nadaljnje bolečine, se ni več brigal za to. Ko je pa čez nekaj časa segel v žep po novčarko, je videl, da je preluknjana; istotako desetkronski bankovec, nadalje presekan vinar in zvit dve kronski denar. A med vsem tem pokvarjenim denarjem — na koncu nekoliko zvito — rusko kroglo. Dasi denar povzroča po vsem svetu mnogo gorja, takrat pa je, po mnenju strokovnjakov, rešil življenje našemu topničarju, vrlemu Svetoivančanu! Zanimivo je tudi, kako je bil pozneje ranjen v levo roko. Bilo je 23. oktobra okoli poldne. Lezel je počasi iz okopov ter si daleč zadaj skuhal nekoliko krompirja in ga primešal konservam. Sam se je dobro najedel in polovico kuhe je nesel tovarišu, ki je med tem opazoval v jarku. A preden je prišel do jarka, je slišal pok, roka mu je obvisela in skleda z vso hrano je zletela v zrak. Tovariš je seveda ostal brez kosila, naš topničar pa je potoval iz bolnišnice v bolnišnico, kjer so mu zdravniki zagotovili, da gotovo ozdravi.

II.

»Edinost« je objavila popis o bojih 17. pešpolka iz peresa svojega urednikavojača. Zanimiv dopis objavljamo v celoti, da se bodo čitatelji prepričali, kako neresnične in grde so bile vesti, ki so jih o naših vrljih slovenskih vojakih širili gotovi ljudje, ki niti v vojnem času niso mogli udušiti svojega sovraštva. Dopis slove:

Ker se je položaj na gališkem bojišču popolnoma izpremenil, tako da so postali dogodki prejšnjih mesecev zanj popolnoma brezpomembni, priobčujemo sledeče iz pisma našega uredniškega tovariša, ki ga je pisal svoji soprogi iz bolnišnice v Klatovem na Češkem, kamor je preko Przemysla, Krakovega, Dunaja prišel kot ranjenec v začetku meseca novembra. Sedaj se nahaja naš tovariš v bolnici v Ljubljani. Ker dalje časa nismo imeli nikakega glasu o njem in nam je tudi pošta zaporedoma vračala vse nanj naslovljene poštnne pošiljke, smo že mislili, da ga ni več med živimi. Zato nas pa tembolj veseli, da

krogla, ki ga je zadela, ni bila smrtonosna in ga je mila usoda ohranila njegovi mali družinici, ženki in hčerki, pa tudi nam. Iz njegovega pisma posnemamo, kar bi zanimalo našo splošnost, in to tembolj, ker je iz tega pisma razvidno, kako hrabro se je bil na severnem bojišču naš slovenski 17. ljubljanski pešpolk, polk »Kranjskih Janezov«. Naš tovariš je pisal:

... Po težkem slovesu, kakor se gotovo še spominjaš, sem se odpeljal iz Ljubljane 11. avgusta zjutraj. Bilo je v torek. Vozili smo se do sobote, in sicer čez Pragersko, preko Ogrske čez Šijanka sedlo v Galicijo, kjer so nas poklicali iz voz na kolodvoru v Mikolajevem, kakih 30 kilometrov južno od glavnega mesta Galicije, Lvova. Od tam smo korakali, po vožnji vsi trdi in strti, eno uro daleč v vas Piasečno, kjer smo ostali osem dni. O vožnji in bivanju v Piasečni povem za enkrat samo toliko, da je bilo vse le majhna predigra grozot in strahot, ki sem jih doživel pozneje. 23. avgusta popoldne okoli 3. ure, ravno ko smo opazovali krasen solnčni mrk, smo bili alarmirani in tekom pol ure smo že odkorakali iz dolgočasne, negostoljubne, umazane maloruske vasi. Z majhnimi presledki — spali smo ob cestah — smo prišli 25. avgusta v Romanovo, veliko vas severovzhodno od Lvova. Tam smo se skrili po vrtovih in čakali nadaljnega povelja. Bili smo že blizu sovražnika, ki je prodril čez našo mejo pri Brodyju in Sokolki ter drvel proti glavnemu mestu Lvovu. V Romanovem smo po mojem posredovanju dobili pri svojem stotniku Obereignerju zadnje pivo.

Ob poludveh popoldne smo morali nenadoma odkorakati, neznano kam, toda gotovo proti sovražniku. Bila je to za marsikoga zadnja težka pot v življenju. Korakali smo vse popoldne, vso noč in smo dospeli okoli 10. ure dopoldne pred mesto Gologori. Zjutraj so bili tam še ruski kozaki, ki so se pa pred nami umaknili v varne in močne utrdbe na gričih komaj pol ure nad mestom. Tam nas je čakala silna, še enkrat močnejša sovražna sila. Rusi, baje dva armadna zbora, dobro utrjeni v okopih, ki so jih delali cel teden. Dobili smo povelje za napad.

Zagrmeli so topovi. Razvili smo se v bojno črto, poslovičji se med seboj kot

dobri tovariši, poljubivši zadnjikrat dragocene spomine svojcev, ki smo jih imeli s seboj. Bila nas je močna vrsta. Krasno je bilo videti naš polk v razvoju. Odločnost in samozatajevanje se je bralo vsakomur z obraza. Nihče ni zaostajal in v polnem redu smo korakali proti nevidnemu sovražniku pod visoko v zraku brnečimi topovskimi krogli. V dobrih desetih minutah, ko smo prekoračili precej globok jarek in stopili v strm gozd, so padle prve sovražne krogle pred naše vrste. Švist, žvižg, in udarjale so smrtonosne kroglice v mehko zemljo, na nas pa so padale z dreves prve obstreljene vejice. Tam je tudi padla prva žrtev našega polka, in sicer komaj pet korakov od mene, moj praporščak Polz, s katerim sva si bila prav dobra. Slišal sem žvižg krogle poleg sebe in začul obenem glasen klic: »O jej!« Pogledal sem nazaj na desno: v mahu je ležal na obrazu in krčevito stiskal sabljo v desnici, levico pa je imel na obrazu. Skočil sem k njemu in ga dvignil. Strašen pogled! Iz ust mu je bruhnila kri, izpod desnega ušesa pa mu je brizgala kri, ko da bi odprl majhno vodovodno pipo. Dvignil sem ga, ovil mu trdo okrog glave brisačo, ki jo imam še vedno pri sebi. Izpral sem mu usta z vodo, namešano z žganjem, posadil ga k debelemu drevesu in poklical zdravniško patroljo. Hvaležno me je pogledal še enkrat. Odnegli so ga potem nazaj in jaz sem stekel, okrvavljen po krvi prve žrtve, za svojci naprej v sovražni ogenj. Bil je oni zadnji pogled mojega praporščaka; pozneje sem izvedel, da je bil v pol ure že mrtev.

Na robu gozda, vrhu griča sem jih dohitel in vrgli smo se v divji ogenj sovražnih pušk in topov. Toda zaman je bil naš pogum, zaman so bile neštete naše žrtve; sovražna premoč in njihova ugodna pozicija nas je vrgla nazaj ob velikih izgubah. Ponoči smo se umaknili v sovražnem ognju iz mesta proti jugu. Štiri dni smo ščitili in varovali umikanje naših čet, peti dan sem se pa izgubil v strašnem ognju sovražnih topov. Napotil sem se proti Lvovu, kamor sem prišel čez tri dni. Hranil sem se s krompirjem, ki sem ga kahal ali pekel ob cestah. V Lvovu sem ostal poldrug dan in sem odšel takoj, ko sem izvedel, kje je moj polk, proti Gro-

deku. Kmalu nato je ruska armada zasedla Lvov.

Dospevši v Grodek, sem našel svoj polk in svojo stotnijo, ki je štela zopet nekaj nad sto mož, ojačena in pomnožena z novimi močmi. Drugi dan, ko sem prišel v Grodek, smo prišli takoj v drugo bitko pri Grodeku, ki je trajala osem dni. O grozotah te bitke bi se dale napisati cele knjige. Zemlja je prepojena z našo krvjo in stotine dobrih tovarišev sem pustil na bojišču.

V bitki pri Grodeku in v okolici sem bil pri polkovnem poveljništvu kot ordonančni podčastnik, pri čemer sem veliko trpel, ali imel sem priliko, da sem lahko zasledoval gibanje našega polka in naših sosednjih čet. Ves čas te bitke sem bil v prvih vrstah in sem doživel strašne stvari. Cele vrste so padale. Krvaveli smo huje kot naši pradedi pred Turki, toda vkljub temu smo se držali čvrsto kot levi in se nismo umaknili niti za ped. Kranjski Janez je prijel, in kar je držal, ni izpustil! Drage, krvave lavorike si je spletel naš že itak oslavljeni polk na tem nehvaležnem polju; toda, žal, zastonj! Zastonj je bilo junaštvo, zastonj so tekli potoki krvi, zastonj so krvavele naše rane. Umakniti smo se morali, pustiti prostor, ki smo ga junaški zavojevali, iti smo morali nazaj zaradi drugih. Umakniti smo se morali velikanski premoči.

V teh bojih sem res preстал veliko. V najhujšem ognju sem tekal od vrste do vrste s povelji našega polkovnika in stoinkrat sem se v duhu poslovil od tebe in vas vseh. Krogle so padale krog mene kakor svinčena ploha. Od luknje do luknje sem lezel in se plazil do tal, kamor sem bil poslan.

Skrival sem se, kakor sem se vedel in znal, in marsikaterikrat sem se v hudem ognju sovražnih strojnih pušk zakril za mrtvim tovarišem, kateremu niso več mogle škodovati krogle. Bili so grozni trenutki, ki se jih ne spominjam rad.

Še huje pa je bilo tam, kjer so se morali sovražniki umakniti pred našimi: tam je puščala smrt za svojo koso cele kupe. Stotine mater, žena, hčera in sinov plaka za njimi, ki so padli, oni pa počivajo, prijatelji in sovražniki, mirno drug poleg drugega v mrzli, neprijazni, nam in njim

tuji gališki grudi. Le mi, ki smo jih videli, vemo, kje so in kako so končali.

Pozabil sem na lakoto in žejo; več dni nisem jedel, ker ali nisem imel, ali pa nisem mogel, pozabil sem na trud in napor, nisem se menil za kroglo, ki so padale tik mene v zemljo, ki so trgale drevje in s silnim pokom metale svinčeni in železni dež med nas. Naslonil sem se na drevo ter se zamislil daleč... Končno sem se zdramil in se znašel zopet v krvavih mlakužah. Šel sem dalje svojo pot in izpolnil svojo dolžnost.

Izpred Grodeka smo se umaknili proti jugu in bili smo zopet mi, naš hrabri polk, ki smo na tej trnjevi poti zopet varovali umikanje naših čet. Ostali smo v najožjem stiku s sovražnikom. Padale so krogle, padali so tovariši, dokler nismo po truda-polnih in mučnih pohodih ponoči in podnevi prišli iz sovražnega ognja. Pretrpeli smo dosti, a biti smemo ponosni na dejstvo, da je bil prav naš polk tisti, za čigar neustrašenimi prsmi se je nemoteno mogla izvesti nova grupacija naše armade, ki je dovedla do poznejših velepomembnih zmag.

Prešli smo nato Mistece, Nehribe, Jasienice, Roge, Samokleske, nakar smo obstali blizu ogrske meje v Siari. Tam smo se nekoliko odpočili. Bil sem vesel, da sem spal par dni pod streho na kupu slame in sem dobival redno svojo menažo. Iz Siarija smo odkorakali preko Šmigroda, Tokov, Prešetnic itd. v Novo Mesto in odtod v Ovcodolno. Tam smo prišli 15. oktobra popoldne ob 3. uri v sovražni ogenj. Prvi dan ni bilo nič posebnega. Z nekoliko izgubami smo potisnili sovražne vrste precej nazaj in smo se nato močno utrdili. V nadi pa, da prodremo naprej in dosežemo, kar drugi niso mogli, so poslali nas naprej. Prodrli smo z velikimi žrtvami v resnici že nekoliko naprej, a potem smo obstali. Osem dni se je vršil ta ljuti boj. Videl sem cele kupe ranjencev in mrličev, naših in sovražnih, vsako noč smo pokopali nebroj prijateljev in sovražnikov in na nekaterih potih sem zadeval skoraj na vsaka dva koraka na mrtveca ali težko ranjenega. Po

mojem mnenju je bila to najljutejša bitka ves čas vojne. Toda stali smo, kakor siva skala, ob katero se zastonj zaletava razburkano valovje. Rajši smrt, nego le ped zemlje prepustiti sovražniku! Vztrajali smo z nekako besno zagrizenostjo, češ, nas ne premaknete odtod, pa če gre tudi vse v franže. Kogar si pogledal, vsakomur je sršal neki divji ogenj iz oči: ali vzdržimo, ali pa pademo!

Tu sem dobil v gozdu tudi kroglico, ki jo hranim pri sebi. Ranila me je navidezno neznatno nad desno peto in prvotno se niti zmenil nisem veliko za rano. Skoraj zamalo se mi je zdelo, da bi hodil za tako malenkost k zdravniku. Toda 22. oktobra, ko sem bil že osem dni v najhujšem ognju, me je začela noga tako boleti, da nisem mogel več stopiti nanjo. Tožil sem tovarišem in ti so mi resno svetovali, naj grem k zdravniku, ker je rana v nevarnem kraju. Zdravnik me je obvezal in me poslal v bolnišnico v Przemysl. Tam je rekel zdravnik, da je ranjena kita in da ne bom 6 do 7 tednov mogel stopiti na nogo. Pri hoji sem čutil velike bolečine. Z več presledki v raznih bolnišnicah sem se pripeljal v Podgorce pri Krakovem, kjer sem ostal šest dni. Odtam smo se peljali na Dunaj in je bilo prvotno določeno, da pridemo v Maribor. Že sem se veselil, da pridem tako blizu doma, toda na Dunaju so nas obrnili na sever in so nas odpeljali na Češko v Klatov, kjer sem sedaj in se počutim precej dobro. Kdaj grem odtod in kam pridem, ne vem...

To je torej kratek opis bojev, katerih sem se udeležil s svojim polkom na galiških bojiščih. Prepričan sem, da ga ni človeka v naši Avstriji, ki bi se drznil trditi, da ni naš polk storil v polni meri svoje dolžnosti in s pravim ponosom lahko poudarjam, da si je naš slovenski polk v kljub težkim izgubam, ki so ga zadele, neomadeževano ohranil in še nanovo osvetlil svoje ime elitnega, »železnega« polka naše avstrijske armade. Naš polkovnik je dejal, da s solzami v očeh objame vsakega »Kranjskega Janeza«, ki ga bo srečal na ulici, in mož je vedel, zakaj je dejal tako!

Osmi sešitek „SVETOVNE VOJSKE“, ki izide 15. februarja, bo posvečen padlim slovenskim vojakom-junakom, ki so dali na bojnih poljih življenje za cesarja in domovino. Objavljeni bodo v njem kratki životopisi teh junakov in po možnosti pridejane tudi njih slike.

Zemljevid Europe

bo priložen enemu prihodnjih sešitkov. Nudil bo še mnogo več, kakor se je prvotno poročalo. Ker bi morala pa vsled zemljevida odpasti dva sešitka, smo se na željo naročnikov odločili zemljevid naročnikom po znižani ceni posebej zaračunati. Za naročnike „Svetovne vojske“ bo veljal zemljevid samo 1 K. Sam zase kupljen bo pa veljal zemljevid 3 K. Naročnikom „Svetovne vojske“ bomo z zemljevidom poslali poseben račun in položnice za 1 K.

☛ „Svetovna vojska“ se naroča v Katoliški Bukvarni v Ljubljani. ☛

NAZNANILO. *Da postavimo za domovino na bojnih poljih padlim slovenskim vojakom dostojen spomenik, smo se odločili, da posvetimo nekaj sešitkov „Svetovne vojske“ tem junakom. V osmem sešitku, ki izide meseca februarja, priobčimo životopise mnogih slovenskih vojakov, ki so umrli na bojnih poljih. Životopisi bodo pisani zanimivo. Na ta način upamo, da bomo zbrali spomenico o vseh slovenskih vojaki, ki so in bodo še padli v tej vojski. — V enem nadaljnjih sešitkov bomo pa pričeli zbirati životopise in popise junaških činov onih slovenskih vojakov, ki so in bodo v tej vojski za njih junaštva odlikovani.*
